

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

Sexuální násilí při domácím násilí

Sexual Violence during Domestic Violence

Vedoucí práce:

Mgr. Sylvie Stretti

Autor:

Tereza Formánková

2013

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Sylvii Stretti za odborné vedení mé práce a za poskytnutí cenných rad.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem Sexuální násilí při domácím násilí napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V.....dne.....

podpis.....

Anotace:

Tato bakalářská práce pojednává o tématu sexuálního násilí při domácím násilí. Práce se zabývá domácím násilím, jeho definicí, formami a typy, následky, oběťmi a agresory a také mýty a fakta. V další kapitole se věnuje sexuálnímu násilí a to definici, typům, mýtům, následkům, agresorům a obětem. Hlavní téma je popsáno ve třetí kapitole. Práce v této kapitole pojednává o problému obecně, věnuje se formám, mýtům a faktům, agresorům, obětem, následkům. V této kapitole jsou popsány i organizace v ČR, které se věnují obětem sexuálního i domácího násilí. V poslední kapitole práce jsou stručně popsány zákony ČR a mezinárodní zákony, týkající se sexuálního a domácího násilí.

Klíčová slova:

Sexuální násilí, domácí násilí, agresor, oběť, ohrožená osoba, násilná osoba, mýty, fakta

Annotation:

This bachelor thesis discusses sexual violence during domestic violence. The paper includes definition of domestic violence along with a description of its forms, consequences, victims, abusers, and also myths and facts. The next chapter defines sexual violence, its types, myths, consequences, abusers and victims. The main topic of the thesis is presented in the third chapter, which includes a general definition of this specific type of domestic violence. This chapter also describes abusers and their victims and introduces forms, myths and facts concerning the problem. Moreover, the third chapter presents Czech organisations that help victims of domestic and/or sexual violence. The last chapter briefly summarizes Czech and international law concerning sexual and domestic violence.

Keywords:

Sexual violence, domestic violence, victim, batterers, battered person, violent person, myths, facts.

Obsah

Úvod	7
1. Problematika domácího násilí	9
1. 1. Definice domácího násilí	9
1. 2. Formy a typy domácího násilí	10
1. 3. Agresoři domácího násilí	12
1. 3. 1. Ženy jako agresoři	13
1. 3. 2. Muži jako agresoři	14
1. 4. Oběti domácího násilí	16
1. 4. 1. Domácí násilí na ženách	16
1. 4. 2. Domácí násilí na mužích	17
1. 5. Mýty a fakta o domácím násilí	18
1. 6. Následky domácího násilí	20
2. Problematika sexuálního násilí.....	22
2. 1. Definice a typy sexuálního násilí	22
2. 2. Agresoři sexuálního násilí	25
2. 3. Oběti sexuálního násilí	27
2. 3. 1. Sexuální násilí na ženách	27
2. 3. 2. Sexuální násilí na mužích	28
2. 4. Mýty a fakta o sexuálním násilí	29
2. 5. Následky sexuálního násilí	30
2. 5. 1. Následky sexuálního násilí u žen	30
2. 5. 2. Následky sexuálního násilí u mužů	31
3. Sexuální násilí při domácím násilí	32
3. 1. Formy sexuálního násilí při domácím násilí	32
3. 2. Pojmy v sexuálním násilí při domácím násilí	34
3. 3. Mýty a fakta o sexuálním násilí při domácím násilí	35
3. 4. Oběti sexuálního násilí při domácím násilí	35
3. 4. 1. Dopady sexuálního násilí při domácím násilí na oběť	37
3. 5. Agresoři sexuálního násilí při domácím násilí	38
3. 6. Organizace pro pomoc obětem sexuálního a domácího násilí	39
4. Zákon a vyšetřování	41
4. 1. Zákon České republiky o domácím násilí	41
4. 2. Zákon České republiky o sexuálním násilí	42

4. 3. Zákon České republiky o sexuálním násilí při domácím násilí, vyšetřování	43
4. 4. Mezinárodní smlouvy o domácím a sexuálním násilí	43
Závěr	45
Seznam použité literatury a pramenů	47

Úvod

Ve své bakalářské práci pojednávám o sexuálním násilí při domácím násilí. Téma sexuálního násilí je velice široké, od sexuálního násilí při válečných konfliktech až po sexuální násilí za zavřenými dveřmi, tedy při domácím násilí. Publikace se většinou věnují domácímu násilí, kde jsou obecně popsány všechny formy domácího násilí. Publikace věnující se sexuálnímu násilí se sexuálnímu násilí při domácím násilí také často vyhýbají. Cílem bakalářské práce je zaměření na sexuální násilí při domácím násilí a shromáždění teoretických informací, týkajících se této problematiky. Vymezením specifické části domácího násilí je možné dostat se do větší hloubky problému.

V první kapitole, o domácím násilí, se věnuji stručnému popsání problému, různým definicím domácího násilí a rozdělení do jednotlivých forem a typů. Dále se v této kapitole věnuji popsání agresora a oběti, kdy čerpám z různých autorů, a pokusím se uvést znaky násilné a ohrožené osoby. Podkapitolu o obětech domácího násilí jsem rozdělila na domácí násilí na mužích a na ženách, protože ženy a muži jako oběti většinou zažívají různé druhy domácího násilí, záleží samozřejmě i na pohlaví agresora. Kapitola o domácím násilí uvádí nejčastější mýty o domácím násilí a následky domácího násilí.

V kapitole o sexuálním násilí uvádím jeho definici a rozdělení dle typů a forem. Věnuji se agresorovi i oběti, podkapitola o obětech je opět rozdělena na sexuální násilí na ženách a mužích, stejně tak podkapitola o následcích sexuálního násilí je rozdělena dle pohlaví. Oblast sexuálního a domácího násilí na mužích může být laickou společností opomíjena, případně zamítána, považována za tabu a z těchto důvodů mohou být komplikace v řešení tohoto problému. V práci shrnuji mýty také o sexuálním násilí a vyvracím je za použití odborné literatury.

Představuji specifické problémy z oblasti sexuálního násilí, jako sexuální násilí během válečných konfliktů, znásilnění, sexuální vykořisťování a sexuální obtěžování. O nucených potratech, genderocidě (vyvražďování dětí určitého pohlaví, většinou ženského), odpírání užívání antikoncepce, mrzačení pohlavních orgánů se v práci jen zmíním. Manželstvím dětí nebo sexuálním zneužíváním dětí se nezabývám vůbec, protože ve své práci se věnuji sexuálnímu násilí na dospělých osobách.

V kapitole sexuální násilí při domácím násilí představuji pojmy, týkající se tohoto problému, dále se věnuji nejčastějším mýtům, obětem sexuálního násilí při domácím násilí a dopadům na oběť, typologii agresora, představuji vybrané organizace, které nabízejí pomoc pro oběti domácího a sexuálního násilí. V této kapitole nejčastěji používám termín

znásilnění v partnerském nebo manželském vztahu. Činím tak proto, že tento druh sexuálního násilí při domácím násilí je nejčastější, ale to samozřejmě nevylučuje i jiné formy sexuálního násilí, kterými se v kapitole budu také stručně zabývat.

V poslední kapitole se věnuji vyšetřování a zákonům domácího a sexuálního násilí, a sexuálního násilí při domácím násilí. Jednotlivé podkapitoly se věnují zákonům České republiky, a v jedné podkapitole seznámím s mezinárodními úmluvami o domácím a sexuálním násilí.

Syndrom CAN je zvláštní forma domácího násilí, která přesahuje tématický rámec této práce, a proto se jím nezabývám.

Téma jsem si vybrala, protože problém sexuálního i domácího násilí je velmi aktuální, ověřen mýty a předsudky, a tato problematika mě zajímá. Problematika je většinou společností stále opomíjena, podceňována, a stereotypy jsou hojně podporovány, médii, laiky i odborníky.

Hlavní téma, sexuální násilí při domácím násilí, je jako zločin chápáno (alespoň zákonem) teprve krátce. V USA bylo až do roku 1993 definováno znásilnění jako pohlavní styk bez svolení oběti, ke kterému je přinucena žena mužem, o znásilnění se jedná pouze v případě, že oběť není manželka pachatele. (U. S. History of Marital rape, str. 2). Jakkoli je tento problém popírán, alespoň trochu se o něm mluví. Když ovšem přijde na sexuální násilí při domácím násilí, kdy pachatelem je žena a obětí muž, nemluví se o něm téměř vůbec. V této práci bych se proto ráda vyhnula genderovým stereotypům a předsudkům.

1. Problematika domácího násilí

Problematika domácího násilí je jak pro odborníky, tak pro laickou veřejnost, poměrně novou záležitostí, co se týče zkoumání tohoto problému. „V České republice se první reprezentativní sociologické výzkumy zahrnující i oblast násilí v partnerském vztahu objevily až koncem 90. let.“ (Buriánek, Kovařík, 2006, str. 18,)

„Domácí násilí je nejrozšířenější formou násilí vůbec, přičemž je současně formou nejméně kontrolovanou a co do své frekvence a závažnosti nejvíce podceňovanou“. (Schneider in Matoušek a kol., 2010 str. 227). Domácí násilí je závažný problém, týkající se všech náboženských, socio-ekonomických a kulturních skupin. Neexistuje žádná skupina, pro kterou by byl tento fenomén typický, přestože existuje stereotypní představa o italské domácnosti. Ačkoliv je tento problém mnohdy podceňován, domácí násilí má závažné důsledky, jak na jednotlivce, tak na společnost. Přesvědčuje nás, že násilí je v pořádku. Utrzuje nás v sexistických a šovinistických názorech, že žena a děti se bít můžou, pokud neposlouchají. To je ale jenom jedna strana problému, kterou jsou někteří ochotni akceptovat. Když ale přijde řeč na domácí násilí páchané na mužích, je to tabu, nesmysl, něco, co se nemůže stát. Opak je pravdou. Muži, týraní v domácnosti, jsou stejným problémem, jako týrané ženy. (Buriánek, Kovařík, 2004, str. 30)

1.1. Definice domácího násilí

Existuje velké množství definic domácího násilí. Vesměs je v nich definováno, že domácí násilí je útokem na lidskou důstojnost, ohrožuje zdraví nebo život oběti. Já budu pracovat s definicí, jež je popsána v zákonu o vykazání, č. 135/2006 Sb., která praví, že při domácím násilí „lze důvodně předpokládat, že dochází k útokům proti životu, zdraví, svobodě, nebo zvláště závažnému útoku proti lidské důstojnosti...“ (Zákon č. 135/2006 Sb.)

Naproti tomu definice dle webové stránky stopnasili.cz uvádí:

„Pojem domácí násilí zahrnuje fyzické, sexuální, psychické či ekonomické násilí (či např. vynucenou izolaci), k nimž dochází mezi blízkými osobami. Většinu obětí domácího násilí tvoří ženy, přičemž pachatelé jsou obvykle jejich současní i bývalí partneři (dochází ale i k násilí na dětech, starých osobách, násilí žen proti mužům či k násilí v homosexuálních vztazích.“ (<http://www.stopnasili.cz>; cit. 2013-05-12). Tento zdroj uvádí, že nejčastějšími

oběťmi jsou ženy, kdežto definice Ministerstva vnitra poukazuje na to, že se může jednat o násilí páchaném na kterémkoliv členu rodiny.

Špatenková (2011, str. 21) uvádí, že „*Násilí v rodině se vyskytuje bez ohledu na socioekonomické, geografické, rasové, genderové či věkové charakteristiky zainteresovaných.*“

Buskotte (2008, str. 41) uvádí čtyři znaky, které charakterizují domácí násilí. Jedná se o dlouhodobost a opakování, kdy jeden útok sice může znamenat začátek domácího násilí, ale rozhodně se nedá určit, že se o domácí násilí jedná. Domácí násilí také eskaluje, z prvotních urážek se může stupňovat až k ohrožení zdraví či života. Rozdělení rolí ohrožené a násilné osoby je jasné a nezpochybnitelné, nejedná se o situace, kdy se partneři pohádají a kde je jasné vidět, že se role střídají. Domácí násilí je neveřejné, neodehrává se ve společnosti.

1. 2. Formy a typy domácího násilí

V této kapitole uvádím formy domácího násilí, a co tyto formy obsahují, tak jak je uvádí odborná literatura. U jednotlivých forem se odborná literatura někdy rozchází, mezi nejznámější formy domácího násilí se řadí ekonomické týrání, sexuální týrání, fyzické týrání, psychické týrání. (Buskotte, 2008, str. 41.)

Do forem se řadí fyzické týrání, které zahrnuje bití, kopání, kousání, fackování, údery pěstí, bití předměty, pálení, znehybňování, škrcení, dušení, topení, vytrhávání vlasů nebo ochlupení, ohrožování nebo použití střelné či bodné zbraně. Fyzické násilí ohrožuje zdraví nebo život oběti. Fyzické týrání je nejvíce viditelná forma domácího násilí, přesto jeho zjevnost nepomáhá dopadení pachatele, oběti si často hledají výmluvy. (Špatenková, Ševčík a kol., 2011, str. 47)

Psychické týrání není vidět, ale má velice závažné následky na budoucí život oběti. Ničí sebeúctu, sebevědomí, sebepojetí, sebedůvěru a také nepřímo ohrožuje zdraví nebo život oběti tím, že oběti domácího násilí mají suicidální tendence, jsou u nich častější dokonané i nedokonané sebevraždy. Špatenková a Ševčík (2011) uvádějí dva druhy psychického násilí: „*neverbální – např.: záměrné ničení oblíbených věcí...*“, a verbální – urážení, ponižování, posměšky, nadávky, vyhrožování, citové vydírání, přehnaná kontrola. V literatuře můžeme najít psychické násilí a emocionální násilí oddělené. Neverbální násilí ve Špatenkové je jinde považováno za emocionální týrání. (Špatenková, Ševčík, 2011, str. 49).

Ekonomické týrání zahrnuje odříznutí od přístupu k financím, absolutní moc nad příjmy partnera, zabavení partnerova automobilu pro osobní potřeby, neposkytování financí na domácnost a děti, zákaz docházení do zaměstnání, nechávání oběti doprošovat se o peníze, odmítnutí financovat stravu či nájem. Objevuje se také nesplácení půjček, které byly uzavřeny za doby trvání manželství, kdy jsou peníze vymáhány na ohrožené osobě, protože násilná osoba mění místo pobytu a není k dohledání.

Mezi sociální násilí se řadí omezování kontaktů s rodinou a přáteli, využívání jiných osob, hlavně dětí, k nátlaku na týranou osobu, absolutní kontrola nad týranou osobou, někdy izolace. Špatenková a Ševčík (2011) popisují cyklus postupného uzavření týrané osoby před světem, kdy v první fázi chce být se svým partnerem, v další fázi se bojí otázek a pochybností příbuzných a přátel, později již převládá stud a strach. (Špatenková, Ševčík, 2011, str. 51)

Jako sexuální násilí se označuje znásilnění, sexuální napadání, napadání erotogenních zón, nucení k sexu s jinými osobami, objekty, zvířaty a nucení k sexu, který ohroženou osobu ponižuje a degraduje. Fisherová (1990) uvádí, že sexuální násilí mezi partnery zahrnuje také nátlak na oběť, aby se oblékala více vyzývavě anebo naopak méně provokativně. Stejně jako ostatní druhy sexuálního násilí se nejedná o uspokojení sexuálního pudu, ale dokázání nadvlády a moci. (Fisherová 1990, str. 2). Více se tomuto problému věnuji v samostatné kapitole.

Fisherová (1990) uvádí také spirituální násilí, označuje tak situace, kdy se násilná osoba posmívá náboženskému přesvědčení ohrožené osoby, když je za toto přesvědčení trestá, zakazuje mu praktikování rituálů plynoucích z jeho víry a jeho přesvědčení pošpiňuje. (Fisherová, 1990, str. 2)

Johnson (2008, in Špatenková, 2011, str. 46), rozdělil typy násilí mezi partnery, takto:

Prvním typem je situační, běžné párové násilí, které je celkem běžné. Toto násilí vyplývá ze stresu nebo akutní krize, nejedná se o násilí za účelem ponížení, ublížení oběti a získání kontroly. Může být ojedinělé, ale častěji je chronické, kdy jeden nebo oba partneři reagují agresivně. Toto násilí nemusí mít nejméně závažné následky, může se jednat i o vraždu.

Dále Johnson uvádí intimní terorismus. U tohoto typu se objevuje snaha jednoho z partnerů získat moc a kontrolu nad druhým, a to za použití jakéhokoliv násilí. Intimní terorismus má tendenci eskalovat. Autor zde popisuje dva typy intimních teroristů. Prvním typem je závislý intimní terorista, což je žárlivá osoba, se snahou si partnerku intimně připoutat a pravděpodobně není jinak násilný. Druhý typ je antisociální intimní terorista, který je násilný v jakémkoliv prostředí.

Násilný odpor je násilí, kterým týraný partner reaguje na násilí partnera, nejčastěji po letech týrání. Je z různých motivů (například se oběť domnívá, že útokem zastaví týrání). Může dojít až k zabití násilníka.

1.3. Agresoři domácího násilí

V této podkapitole se věnuji příčinám násilného chování a popisuji nejčastější typy agresorů dle odborné literatury. Dále jsem podkapitolu rozdělila na ženy jako agresory a muže jako agresory, kde uvádím různé typy násilného chování u žen a u mužů.

Agresor svým chováním naznačuje, že činy a slova ohrožené osoby nemají význam, podkopává její sebedůvěru, hněvu využívá k zastrašení oběti.

Agresivní chování bývá vyvoláno mnoha různými faktory, a tyto faktory nutně nemusí vést k vyvolání agresivního chování. K rizikovým faktorům se řadí stres spojený se zaměstnáním, rodinou, finanční situací, fyzickým a psychickým zdravím, problémy s dětmi. Dále je zde frustrace, které se násilná osoba může zbavovat násilím na slabších jedincích, nejčastěji se jedná o děti, partnery, rodiče. Frustrace, kterou si osoba vybíjí na druhé osobě, je celkem běžná, každý z nás někdy obrátil svůj hněv ke svým blízkým. Násilná osoba může prožívat pocit ohrožení, ať už je to ohrožení důvodné nebo ne. Násilná osoba proto zaútočí na druhého, protože má potřebu se bránit. Jedná se o ohrožení fyzické nebo psychické. Pokud násilná osoba vyrůstala v prostředí, kde bylo násilí považováno za normální, může si tento vzorec přenést do svého dospělého života. Může se jednat o násilí viděné v televizi, násilí, které probíhalo v okolí agresora. Pokud byl agresor jako dítě týrán, může dojít k identifikaci s pachatelem. Násilná osoba v této situaci prožívala strach, bezmoc, a aby se s těmito pocity vyrovnala, stává se agresorem. (Špatenková, Ševčík, 2011, str. 63)

Násilné chování může vyvolat konzumace alkoholu. Buskotte uvádí, že násilnické chování alkohol provází v 50 % (Buskotte, 2008 str. 61). Špatenková, Ševčík a kol. (2011, str. 63 – 64) doplňují, že užití alkoholu a drog je častou výmluvou oběti i pachatele.

Násilná osoba se ve většině případů bude chovat jinak na veřejnosti, než doma. Na okolí může působit jako milý, pozorný člověk, který svého partnera (ohroženou osobu) velice miluje. Agresivní chování svádí na druhého partnera nebo okolnosti, například na stres. (Špatenková, 2011, str. 71). Agresoři domácího násilí si svou oběť podmaňují tím, že ji vystraší. Používají výhrůžky, že oběť zabijí, ublíží jí, nebo ublíží jejich dětem. Často se stává, že násilný partner děti unese, poštvé je proti druhému rodiči (ohrožené osobě). Oběť izolují od rodiny a společnosti, tato izolace se také prohlubuje, děje se tak kvůli studu oběti.

Společnost může oběť stigmatizovat jako masochistickou nebo slabou a poddajnou. (Špatenková, Ševčík, 2011, str. 92)

1.3.1. Ženy jako agresori

„Nevraždí ale pokaždé ze zhrzené lásky, nebo aby se zbavily násilnického partnera, nýbrž také pro vlastní potěšení a ze sadismu.“ (Badinter, 2008, str. 66). Je častou realitou, že ženy, jež páchají násilí na mužích, jsou považovány za oběti, které se konečně vymanily z područí týrajícího a zlého partnera. Faktem je, že ženy se stejně krutě jako muži účastnily například nacistických zločinů za druhé světové války či genocidy ve Rwandě v roce 1994. Násilnice pocházely ze všech společenských a pracovních skupin. „*Mučily a vraždily s jasným cílem: způsobit bolest, ublížit, ponížit oběť.*“ (Badinter, 2008, str. 65). Dle Špatenkové (2011, str. 65) se v odborné literatuře ženy jako agresori objevovaly ve dvou případech: útočící v sebeobraně a ty, které zabijí násilného partnera. To ještě podporuje mýtus, který jsem zmínila výše. Výzkum Stettse a Strause z roku 1990 ukázal, že ženy jako násilné osoby, se v případech domácího násilí objevují ve 42 – 45%. (Špatenková, 2011, str. 66) Ženy se neváhají dopustit ani fyzického násilí, nejčastěji se však jedná o násilí psychické (verbální útoky, výsměchy, ponižování). V heterosexuálních vztazích, kdy mají většinou muž a žena rozdílnou tělesnou stavbu, fyzické útoky nemívají takové následky, ženy – agresori však po svých partnerech mohou házet věci. (Špatenková, Ševčík a kol., 2011, str. 69).

V životě ženy nastává mnoho krizových situací, při kterých se zvyšuje agresivita, také z biologických změn. „*V období čtyř dnů před menstruací narůstá u žen počet sebevražd, úrazů, objevují se nesmyslné krádeže v obchodních domech, narůstá dokonce i počet vražd.*“ (Brewer, 1997 in Baštecká, 2002, str. 227). Autorka dále uvádí, že se v tomto období u žen také zvyšuje, mimo jiné, míra agresivity, úzkosti, podrážděnosti a depresí, a problémy se sebekontrolou. (Baštecká., 1997, str. 227).

Z výzkumu Buriánka a Kuchaře (2004) vyplynulo, že agresivní ženy vůči svým partnerům používají všechny formy násilí, stejně jako násilní muži. Liší se ovšem způsob. Ženy mužem třesou, fackují ho, jsou agresivní vůči domácím zvířatům, vyhrožují, kontrolují nakládání s penězi tak, že muž k nim prakticky nemá přístup, ponižují ho, odpírají mu nebo si vynucují sex.

1.3.2. Muži jako agresori

Přestože jsou muži často označováni jako pachatelé domácího násilí a ženy jako oběti, výzkumy ukazují, že to není pravidlem. (Špatenková, 2011, str. 70). Pouze 8 % mužů se chová násilně, 80 % je nenásilných a 12 % občasní násilníci. (Čírtková in Špatenková, 2011, str. 70).

Muži jako násilné osoby považují násilí za normální, může to být z toho důvodu, že se setkali s násilím v rodině v dětství nebo mají násilnické sklony. Tito muži dále vyznávají tradiční rozdělení rolí pohlaví: žena patří za plotnu, mám právo ji zbít, když něco neudělá dle mých představ... Mužští agresori nechtějí převzít odpovědnost za své chování, svádějí své jednání na hádky, neschopnost partnerky, pracovní problémy. Často jsou pasivní, závislí, chtějí, aby o ně partnerka pečovala, jako o malé dítě. Za své chování na sebe dostanou vztek, který pak použijí proti partnerce. (Špatenková, 2011, str. 71).

Elbow (1977, in Špatenková, 2011) uvádí typologii násilných mužů, kdy prvním typem je kontrolor, což je osoba majetnická, která týranou osobu považuje za svůj majetek, svoji služku. Myslí si, že ji dokáže ovládat a také, že partner nemůže být nezávislý. V případě potřeby neváhá použít sílu. Dále je typ obránce, který nerozezná nenávist a lásku, potřebuje, aby na něm byla týraná osoba citově, finančně i sociálně závislá. Bojí se opuštění, trestu za své násilí, proto všem i sobě dokazuje, že partner je neschopný a on má právo ho týrat. Zastává názor, že žena by měla čekat na muže, zařídit vše dle jeho potřeb a nemít vlastní názor nebo touhy. Validátor má nízkou sebeúctu, potřebuje, aby jeho hodnotu někdo potvrdil. Bojí se odmítnutí, a proto sám vyvolává chování, kvůli kterému ho ostatní odmítají. Partnera týrá zastrašováním, ohrožováním a tím ho k sobě připoutává. Typ inkorporátor druhou osobu vidí jako doplněk své osoby. Partnera k sobě přivlastňuje, což mu dává pocit integrity, sebeúctu, zároveň se bojí, co s ním bude, když partnera ztratí. (Špatenková, 2011, str. 72)

Dále se dělí muži, kteří jsou agresivní pouze v domácím prostředí, tyto muži často reagují agresivně v opilosti a po vystřízlivění svého činu litují. Muži násilní i mimo domov se dopouštějí těžkého násilí, intimní teroristé mohou zneužívat alkohol, drogy. Většinou nejsou ochotni spolupracovat na terapii. (Holtzworth-Munroe, Stuart, 1994, str. 482)

Naproti tomu Saunders (1992, str. 270) určil tři typy násilníků. Jedná se o výhradně rodinné násilníky, kteří jsou násilní pouze ke členům své rodiny, polovina z nich pod vlivem alkoholu. Tito násilníci mají nižší úroveň agresivity, deprese, závislosti. Obecně násilní muži používají násilí k dosažení svých cílů, jiný způsob se nenaučili, je u nich možná kriminální minulost. V dětství možná byli týráni a tento způsob „jednání“ si osvojili. Mohou mít problém

s alkoholem či drogami, je také možná porucha osobnosti. Mají sexistické názory a rigidní postoj k rozdělení genderových rolí. Emocionálně nestálí násilníci představují asi čtvrtinu všech násilníků. Jsou psychicky labilní, depresivní. Týrají nejčastěji psychicky a emocionálně. Jsou ochotni přijmout nabízenou pomoc.

Násilnický partner může být ze začátku ochránářský, velkorysý, pozorný. Později se projeví jako přehnaně žárlivý, zastrašující, emocionálně nestabilní, může se za své násilné chování omlouvat a slibovat, že to už neudělá.

Špatenková uvádí znaky typické pro násilnického partnera (Špatenková, 2011, str. 75 - 76):

Násilnický partner bude pravděpodobně křičet a nadávat, bude rozmrzelý, rozbíjet věci, ničit majetek, předhazovat ženě, že je ošklivá, tlustá, stará, hloupá, neschopná, izolovat partnera od rodiny a přátel, nedovolí oběti chodit do zaměstnání či školy, nikdy nepřizná, že nemá pravdu, popuzovat děti vůči partnerovi, využívat děti, aby mohl ženu kontrolovat, nikdy se nepodílí na domácích pracích, nebude se starat o děti, bude očekávat sex na vyžádání, kontrolovat peníze, neochotně dávat peníze na chod domácnosti a zajištění členů domácnosti, bude schopen svádět sestru své partnerky, kamarádku, kohokoli, bude očekávat, že partner bude odpovědný za jeho štěstí a pohodu, nebude schopen přijmout odpovědnost za své chování, hází vinu na vše kolem.

Homosexuální, bisexuální či transexuální osoby, které jsou ve vztahu s násilnickým partnerem, se mohou potýkat se specifickými způsoby domácího násilí. Jedná se o vyhrožování odhalení sexuální orientace nebo pohlavní identity přátelům, rodině, kolegům. Dále se může objevit namlouvání lží, že odborníci nebudou chtít pomoci oběti z komunity LGBT, a že pokud partnera opustí, jen tím dokáže, že mýtus o promiskuitě a deviantnosti osob z komunity LGBT je pravdivý. V lesbickém vztahu se násilná partnerka vymlouvá, že ženy nejsou násilné; mužský násilník používá výmluvu, že je pro muže přirozené být násilný. (<http://www.mayoclinic.com>; cit. 2013-02-19)

Muži a ženy jsou rozdílní v agresivním chování vůči druhým. Násilná partnerka se více uchyluje k sociálnímu a psychickému týrání, kdežto muž častěji používá fyzické týrání. Jinak také prožívá domácí násilí osoba z LGBT komunity. Jak jsem popsala výše, násilná osoba si chce podmanit oběť. Agresor využívá všech citlivých míst ohrožené osoby.

1.4. Oběti domácího násilí

Přestože se objevila snaha popsat oběť domácího násilí, ať už mužskou či ženskou, není to možné. Každý člověk je individuální a není možné specifikovat typickou oběť. Podle stereotypní představy se jedná o člověka pasivního, submisivního, emocionálně či materiálně závislého na partnerovi, nesebevědomého, s nízkou sebeúctou. Přestože domácí násilí může způsobit, že oběť bude později vykazovat tyto znaky, nedá se to generalizovat. Oběti mohou být také sebevědomé a mimo rodinný život dominantní, například manažeři. Lidé ve vedoucích pozicích v zaměstnání, muži a homosexuální osoby mají prohloubený pocit, že o násilí nejde, že násilí způsobili oni. A ve většině případů nejsou schopni vyhledat pomoc. Nejen z důvodů, jako je stud a strach o život, ale také proto, že se bojí, že jim nikdo neuvěří. Tato skutečnost je bohužel celkem častým faktem, který je podpořen tímto mýtem o typické oběti. (Špatenková, 2011, str. 92)

Oběť má pocity viny, protože věří, že za násilí si může sama, že násilí vyprovokovala. Vzhledem k tomu, že násilné osoby používají různé metody k tomu, aby oběť postupně ztrácela sebevědomí, sebeúctu a sebejistotu, oběť se na agresorovi stane psychicky a emocionálně závislou a získá pocit, že bez partnera je neschopná a neúplná bytost a nemůže bez něho žít. Na to, jak bude ohrožená oběť reagovat na domácí násilí, mají vliv také kulturní, náboženské, společenské vlivy a osobní názory oběti. Určitá společnost věří, že ať se v manželství děje cokoli, rozvod je špatný a ohrožuje posvátnost manželství. Pro takto smýšlející oběť je samozřejmě složitější z násilného vztahu vystoupit, protože nemá podporu ve svých blízkých a společnosti. Oběť domácího násilí chová naději, že se partner změní, že je v jádru dobrý, milující, že ji týrá jen proto, že se nechová správně, podle jeho představ. V tomto přesvědčení ji utvrzuje i násilný partner a někdy také rodina, přátelé, společnost. (Špatenková, 2011, str. 94)

1.4.1. Domácí násilí na ženách

„V průměru jedna třetina všech zavražděných žen je zabita svým manželem nebo přítelem. (celková zpráva FBI o násilí).“ (Marrewa, 2002, str. 168)

Průzkum agentury proFem o domácím násilí z roku 2012 dospěl k závěru, že z 3000 žen starších 18 let, 40 % žen bylo někdy obětí domácího násilí, nejčastěji se jednalo o fyzickou a sexuální formu týrání. (<http://www.profem.cz>; cit. 2013-04-03).

Ženy jako oběti domácího násilí jsou ohroženy také v době těhotenství a po narození dítěte. Často se bojí opustit násilného partnera, protože se bojí, že by později mohl ublížit dítěti. Tímto se situace stává stále nebezpečnější a je menší pravděpodobnost, že oběť vyhledá pomoc.

Dle Fisherové (1990) je u žen, které jsou separovány od násilného partnera, pětikrát větší pravděpodobnost, že budou zavražděny. Násilní partneři jim často vyhrožují vraždou, vraždou dětí, únosem dětí nebo sebevraždou. (Fisherová, 1990, str. 40; cit. 2013-08-05)

Dalším specifickým problémem u žen jako obětí domácího násilí, je fakt, že rodina a přátelé jim vyčítají, že mohou za rozpad rodiny a přesvědčují je, že by se o partnera měly starat. Oběť se často pokouší změnit své chování a doufá, že tím násilné chování přestane. V důsledku týrání je oběť psychicky absolutně vyčerpaná a nemá sílu na vytvoření záchranného plánu. Největší překážkou v opuštění násilného partnera je to, že jej ohrožená osoba pravděpodobně stále miluje, a toto chování považuje za dobře známé a důvěrné, a nedokáže si představit, jak vypadá chování milujícího partnera. *„Rozdíl spočívá v tom, že ženy, které jsou skutečně zneužívány, se jako oběť necítí. Naopak. Ženy mají tendenci svého násilného partnera spíše chránit a jeho násilné chování omlouvat a bagatelizovat. Mnohé by si ani nedovolily považovat verbální útoky, psychické vydírání, ponižování a podobně za násilný trestný čin.“* (Buskotte, 2008, str. 39).

1.4.2. Domácí násilí na mužích

Domácí násilí na mužích je pro společnost neobvyklým tématem. Výzkumy o domácím násilí na mužích existují od sedmdesátých let, často jsou ale přehlíženy.

Puchert (in Buránek, 2004, str. 32) v roce 2004 zkoumal pomocí pilotní studie násilí na mužích. Studie se týkala násilí, které respondenti zažili za celý život, objevilo se zde i domácí násilí. Častěji se objevuje sociální násilí, kdy je partnerka přehnaně žárlivá, kontroluje partnerovi poštu, e-maily, zakazuje mu stýkání se s přáteli, rodinou, v každé ženě vidí partnerovu milenkou. (Buriánek, 2004, str. 33). Ženy jsou schopny k násilí použít střílnou nebo bodnou zbraň, nebo jako zbraň použít věci denní potřeby (pánvičky, kuchyňský nůž, žehlička). Se sexuálním násilím se setkalo málo respondentů. *„Pět mužů uvedlo, že jim partnerka vnucuje svá sexuální přání bez ohledu na jejich přání. Tři muži uvedli, že je partnerka nutila dělat věci, které nechtěli dělat, a jeden muž uvedl, že ho partnerka nutila účastnit se sexuální praktiky proti jeho vůli.“* (Buriánek, 2004, str. 34). Mužské oběti

domácího násilí jsou více vystavováni emocionálnímu násilí, využívání dětí, hrozbám a zastrahování. (Carnell in Hunt, 2011, str. 98).

Díky feministickému hnutí se začalo mluvit o násilí páchaném na ženách, ale toto hnutí, hlavně jeho radikální formy, také popírá násilí na mužích. Přestože je procento mužských obětí menší, než obětí ženských, představuje domácí násilí na mužích vážný problém, který je potřeba řešit. V heterosexuálních vztazích se týraný muž může cítit zahanbený, že ho žena zbila, může mít pocit, že tím utrpěla jeho mužnost, jeho strach se mu může jevit jako směšný. V homosexuálních vztazích se oběť může bát prozrazení své sexuální orientace. (<http://www.mayoclinic.com>, cit. 2013-02-19).

V roce 1998 se v celonárodním průzkumu násilí na ženách (Violence against Women Survey) zjistilo, že 1,5 milionu žen je znásilněno nebo fyzicky napadáno, nebo obojí, svým partnerem každý rok, zatímco mužských obětí domácího násilí bylo 834,700. (<https://www.ncjrs.gov>; cit. 2013-04-13).

Větší pravděpodobnost domácího násilí, kde je obětí muž, je hlavně u mužů invalidních nebo starších, extrémně pasivních, trpících depresemi, s finančními problémy, dluhy, u nezaměstnaných, u mužů kteří jsou oproti partnerce výrazně submisivní. Týrání muži uchovávají naději, že násilí ze strany partnera nebo partnerky jednou přestane. Bojí se a hlavně se stydí týrání nahlásit na policii, mají strach, že by jim nikdo něvěřil. (Hunt, 2011, str. 100)

1.5. Mýty a fakta o domácím násilí

Mýty a předsudky fungují jako začarovaný kruh. Odrážejí společenské klima, zároveň společnost v těchto názorech utvrzují. Vyvolávají v oběti pocit, že si partnerovo chování zaslouží z důvodů, které udávají mýty, nebo že jeho chování je vlastně v pořádku. Předsudky a stereotypy jsou velmi nebezpečné, jakkoliv se mohou zdát nepodstatné. Neustále opakované mýty se stanou introjekty, tedy přejaté názory, vzorce chování, vztahy, hodnoty, které budou člověka ovlivňovat po celý život. (Buskotte, 2008, str. 22)

Mýtus: Domácí násilí se odehrává v sociálně a ekonomicky slabých domácnostech.

Fakt: Domácí násilí, stejně jako sexuální násilí, se týká jakékoliv kultury, socio-ekonomické skupiny, věkové skupiny, pracovní skupiny. Jediný rozdíl je v tom, že osoby ohrožené domácím násilím, žijící se vzdělaným partnerem, uvádějí častěji psychické týrání a výhrůžky.

Mýtus: Partner je násilný, jen když požil alkohol.

Fakt: Alkohol u agresivních osob je spouštěčem násilí. Osoba ztrácí zábrany a sebekontrolu. Existují ale pachatelé domácího násilí, kteří jsou agresivní i bez požití alkoholu nebo drog.

Mýtus: Muži musí svoji partnerku vychovat, a když se nechová podle jejich představ, mají právo ji nějakým způsobem potrestat.

Fakt: Tento názor dává pachateli pocit, že oběť je jeho majetek a může s ní zacházet, tak, jak uzná za vhodné.

Mýtus: Partnera si každý vybírá sám.

Fakt: V drtivé většině případů tomu tak opravdu je. Je ovšem důležité si uvědomit, že násilný partner se nejprve chová velice hezky, je pozorný, galantní a do své partnerky je velmi zamilovaný. Později se ovšem začne chovat majetnický, žárlivě až do chvíle kdy padne první facka nebo je partner psychicky napadán.

Mýtus: Když je partner zlý, má ho ohrožená osoba opustit.

Fakt: Není lehké opustit násilného partnera. Důvody jsou různé. Strach, že už si oběť jiného partnera nenajde, strach o děti, strach o život, setrvačnost. V neposlední řadě také stále přetrvávající láska k násilnému partnerovi.

Mýtus: Za partnerovo násilí si ohrožená osoba může sama.

Fakt: Násilí je neomluvitelné, nezáleží na tom, zda se objevila provokace ze strany oběti nebo ne.

Mýtus: Pachatele i oběť domácího násilí lze na první pohled rozpoznat.

Fakt: Oběť není vždy submisivní a ustrašená, na první pohled se může jevit sebevědomě. Pachatel domácího násilí může být slušně vypadající, milý a sympatický.

Mýtus: Domácí násilí není nic vážného, partneři se prostě pohádali.

Fakt: V hádce (argumentu) proti sobě stojí dva rovnocenní jedinci ve stejné pozici. V domácím násilí je osoba násilná proti osobě ohrožené. (Buskotte, 2008, str. 23 – 28;)

Z výše uvedeného jasně vyplývá, proč se domácí násilí špatně prokazuje. Okoli může problém domácího násilí zlehčovat a považovat jej za běžnou partnerskou hádku. Oběť může uvěřit tomu, že partner má právo ji týrat, jelikož se tím násilnický partner často ospravedlňuje. Omlouvá násilné chování partnera tím, že byl pod vlivem alkoholu, a když je střízlivý, je na oběť hodný. Oběť se může setkat s názorem společnosti, že pokud je v partnerském stavu nespokojená, může partnera kdykoliv opustit. Domácí násilí je přehlížené, protože se předpokládá, že se odehrává jen v určitých společenských vrstvách. I kvůli mýtům je domácí násilí stále velký problém.

1.6. Následky domácího násilí

Domácí násilí má dopady na psychickou, fyzickou, spirituální i sociální sféru člověka. Většinou se následky v jednotlivých sférách prolínají.

Mezi psychické následky patří trauma. Trauma je reakce na události, které jsou mimo naše chápání. U oběti se objevují symptomy, které do té doby nezažila. Lidský organismus reaguje na nebezpečí dvěma způsoby: útok nebo útek. Když se osoba ale nachází v situaci, kdy tyto reakce nejsou možné, její sebeobranný systém se přetíží a zkolabuje. Mozek může traumatické události vytěsnit, ale problémy nezmizí. Mohou nastoupit poruchy spánku, psychická labilita, deprese, náhlé záchvaty pláče. Oběť si traumatickou událost může vybavit, ale nic necítí. (Buskotte, 2008, str. 75). Dále se mohou objevit deprese, úzkost, suicidální myšlenky a pokusy. Nízká sebeúcta, ztráta důvěry k ostatním a strach z intimity.

Čírtková (in Špatenková, 2011) uvádí tyto následky, které se objevují v době trvání patologického vztahu:

Mnohonásobná oběť a syndrom týrané osoby. „*Syndrom týrané osoby je definován jako soubor specifických charakteristik a důsledků zneužívání, jež vedou ke snížené schopnosti daného jedince efektivně reagovat na prožívané násilí*“ (Špatenková, Ševčík a kol., 2011, str. 42)

Syndrom se projevuje postrtraumatickou stresovou poruchou, flashbacky (znovuprožívání útoků), nočními můrami, poruchami příjmu potravy, emocionálním vyčerpáním, úzkostí, depresí, pocity viny a studu. Dále se objevuje obsese, neschopnost ventilovat své pocity, vztek, hněv, nervozita, snížené sebevědomí, apatie, netečnost.

Depresemi, pocitem bezmoci, pochybnostmi a psychogenní amnézií, což jsou ohraničené ztráty paměti, se projevuje reakce na ztrátu iluzí o světě. V extrémních případech se může objevit mnohočetná osobnost. Naučená bezmocnost nastává po opakovaných neúspěšných pokusech o odchod nebo po neúspěšném pokusu o pomoc od profesionála. Oběť postupem času rezignuje na svoji situaci, stává se apatickou a snaží se svoji situaci spíše přežít, než vyřešit. Oběti se snižuje sebevědomí, ztrácí seberespekt. Ohrožená osoba si uvědomí, že ať se v této situaci zachová jakkoliv, nemá to žádný vliv na to, jak tato situace dopadne. (Ševčík, 2011, str. 44)

Sebezničující zvládací strategie nastává v důsledku rezignace nebo strachu z odchodu. Ohrožená osoba se může stát závislou na návykových látkách, alkoholu, může mít suicidální (sebevražedné) nebo homicidální (vražedné) tendence. Podoba sebezničujících strategií podle Ševčíka (2011, str. 44):

Popírání viny útočníka, kdy týraná osoba hledá pro násilného partnera výmluvy, jeho chování svádí například na nemoc, alkohol, nezaměstnanost nebo obviňuje sama sebe. Ohrožená osoba se dopouští minimalizace násilí, čímž popírá nebo redukuje vážnost incidentů. Funguje to jako obranný mechanismus, úplnou a nezkreslenou realitu by týraná osoba neunesla. Bagatelizuje následky, tím minimalizuje a bagatelizuje vážnost incidentů, neuvědomuje si nebo si nepřipouští vážnost situace. Popírá viktimizaci, popírá násilí, rány schová nebo si vymýšlí výmluvy. Oběť odmítá možnost pomoci a opakovaně se vrací k násilné osobě, odmítá rozchod či rozvod. Vnímá situaci jako bezýchodnou, nevěří, že je pomoc možná.

Fyzické následky mohou nastat bezprostředně po fyzickém násilí. Objevují se modřiny, bodné rány, bolest poraněného místa, zlomeniny, gynekologické potíže, sexuálně přenosné choroby, potíže v těhotenství (samovolný potrat, nízká porodní váha dítěte), nemoci CNS, nemoci trávicího systému. Mohou nastat také dlouhodobé fyzické následky, jako bolesti hlavy, břicha, dlouhodobé potíže po zranění.

Mezi následky v chování, které ohrožují zdraví oběti, se řadí abúzus alkoholu, tabáku a drog, nechráněný pohlavní styk, přejídání nebo odmítání potravy. (Shannonová, 2006, str. 221)

2. Problematika sexuálního násilí

Sexuální násilí je jev, kterému se v této době věnuje větší pozornost, než dříve. Přesto je některými jedinci nebo kulturami stále podceňovaný, považovaný za nesmysl či tabu. V této kapitole bych ráda popsala formy sexuálního násilí, definici, agresora a oběť. V kapitole se také věnuji mýtům o sexuálním násilí a stručně představím zákony, věnující se sexuálnímu násilí.

Sexuální násilí se objevuje také v případě, že není možné se legálním způsobem dostat k ženě. To platí u určitých kultur, je to například v případě, že si muž nemůže dovolit zaplatit za nevěstino věno. V takovém případě může dojít ke znásilnění (Gödtel, 1992, str. 72)

2. 1. Definice a typy sexuálního násilí

„Sexuální násilí je jakýkoliv sexuální akt, který je násilně použit proti vůli druhé osoby. Tyto akty mohou být fyzické, psychologické nebo slovní.“ (Shannonová, str. 160, 2006)

Rozdělení sexuálního násilí: (Shannonová, str. 160, 2006)

Sexuální násilí se rozděluje dle způsobu použití násilí. *„Existují čtyři typy sexuálního násilí; všechny typy zahrnují oběť, která s aktem nesouhlasí, nebo s ním nemůže souhlasit nebo odmítá umožnit tento čin.“* Shannonová jej v knize Domestic Violence sourcebook rozdělna takto:

Úplný sexuální akt: kontakt mezi penisem a pochvou nebo kontakt mezi penisem a řitním otvorem. Zahrnuje penetraci jakéhokoli rozsahu. Dále kontakt mezi ústy a penisem, vulvou nebo řitním otvorem, nebo anální penetraci nebo otevření genitálu druhé osoby pomocí ruky, prstem nebo jiným předmětem.

Pokus o penetraci: nedokončený sexuální akt

Zneužívající sexuální kontakt: záměrné doteky, přes oblečení nebo přímo, genitálií, anu, třísel, prsou, vnitřní strany stehů, pozadí druhé osoby.

Bezkontaktní sexuální útoky: zneužití nezahrnující tělesný kontakt. Například: voyerismus, záměrné vystavení exhibicionismu, pornografií, slovní sexuální obtěžování, fotografování nahé postavy.

Typy sexuálního násilí

Světová zdravotnická organizace (WHO) ve své zprávě o násilí a zdraví uvádí typy sexuálního násilí. Patří sem sexuální obtěžování, znásilnění, sexuální útoky, zneužívání, genderocida (zabíjení dětí určitého pohlaví), znásilnění ve vztahu či manželstvem, znásilnění na schůzce, sexuální násilí během ozbrojeného konfliktu, vynucené manželství, manželství dětí, nucené potraty, mrzačení pohlavních orgánů, odepření možnosti antikoncepce a ochrany před sexuálně přenosnými nemocemi, sexuální zneužívání dětí.

(*World report on violence and health: summary*, 2002, str. 17; cit. 2013-03-21)

Vybrala jsem pouze několik typů, které korespondují s tématem mé práce.

Sexuální obtěžování je celkem častým problémem také v České republice. Dokazují to statistiky, které uvádějí, že se sexuálním obtěžováním se setkala jedna čtvrtina Čechů. Sexuální obtěžování se může odehrávat na pracovišti, což se dělí na dva typy. Quid pro quod, které se překládá jako „něco za něco“. Osoba v mocenské pozici vyžaduje po podřízené osobě sexuální sblížení výměnou za povýšení, zvýšení platu. Druhým typem je nepřátelské pracovní prostředí – narážky, nežádoucí nebo urážlivé nabídky, vtipy, doteky, řeči. Nezáleží na postavení zaměstnance.

Proti sexuálnímu obtěžování existují na pracovištích různé směrnice, které toto chování zakazují. Sexuální obtěžování, stejně jako všechny druhy sexuálního násilí, neslouží k ukojení touhy pachatele nebo projevu přízně, ale k pošpinění oběti, ke snížení pracovního statusu a dokázání moci. Nejčastěji je obětí žena a pachatelem muž, nelze ovšem vyloučit ženu jako pachatele a muže jako oběť. Ženy pachatelky se nejčastěji dopouštějí verbálních útoků.

Sexuální obtěžování v pracovním prostředí oběť většinou nenahlásí. Stydí se, nemyslí si nebo neví, že je to něco trestného. Ale tyto sexuální útoky mohou mít závažné následky, které mohou skončit sebevraždou. (Křížková a kol., 2005, str. 78).

Dále se sexuální obtěžování objevuje také na veřejných místech, kde je oběť, nejčastěji žena, obtěžována agresorem, nejčastěji mužem. Jedná se o slovní poznámky, hvízdání a slovní napadání. Sexuálním obtěžováním jsou také obscénní telefonáty. (Marrewa, 2002, str. 66 – 74)

„Znásilněním se rozumí kromě dokonané soulože i sexuální aktivity, které pronikají do intimní sféry znásilněné osoby (např.: orální a anální sexuální praktiky), uskutečněné násilím, pohrůžkou násilím či jiné těžké újmou.“ (*Týká se vás znásilnění?*, 2012, str. 2; cit. 2013-04-12)

O znásilnění se jedná v případě, že je osoba donucena k sexuálním praktikám proti její vůli, donucení je uskutečněno násilím nebo hrozbou násilím. Znásilnění narušuje pocit bezpečí, zasahuje do intimity a ublíží člověku na nejbazálnějších citech, zradí jeho důvěru v lidi a poníží ho. (<http://znasilneni.info>; cit. 2012-12-01).

Sexuální vykořisťování se může odehrávat takovým způsobem, kdy je oběť prodávána v nočním klubu nebo je ubytována v soukromém domě, kde splňuje roli sexuálního otroka. Donucení k pohlavnímu styku může být za použití násilí, hrozby násilím nebo psychologickým nátlakem. Zahrnuje nucenou pornografii, prositutci, provozování některých forem striptýzu, nucený pohlavní styk. Oběti sexuálního vykořisťování jsou nejčastěji děti a mladé ženy, výjimkou ale nejsou ani muži. K nalákání většinou dochází za příslibu lepšího života, kdy se oběť provdá / ožení, odejde za prací nebo studiem. Přestože často slýcháme o obětech ze zemí východní Evropy, chudých států Afriky a Jižní Ameriky, faktem je, že oběti mohou pocházet z jakékoliv země světa. Nejčastější práce, za kterými odjíždějí, jsou hlídání dětí, modeling, úklid domácností, práce v restauraci. Děti jsou prodávány dospělým, kteří slíbí, že jim dají možnost studovat, ale děti skončí jako dětské prostitutky. (Shannonová, str. 210 – 211, 2006)

Mezi následky sexuálního vykořisťování patří pohlavně přenosné choroby, těhotenství, nucené potraty, deprese, úzkost, nejružnější fyzická zranění, neschopnost vymanit se z role oběti. (Shannonová, str. 212, 2006)

Tento druh sexuálního násilí má více forem. Patří sem masové nebo skupinové znásilnění, sexuální otroctví v armádě, donucené sňatky a těhotenství, mrzačení genitálií. Nucení k pohlavnímu styku je pod pohrůzkou násilí, za použití násilí, a zde specifické pohlavní styk výměnou za jídlo, místo pro přespání, ochranu. Důvody, proč se tak děje, jsou různé. Zahrnují ponížení protivníka, představu, že ženy jsou majetek, čímž ubližují mužům v napadené oblasti, potrestání za to, když jsou ženy politicky aktivní. Oběti sexuálního násilí ve válečných konfliktech později mohou být vyloučeny z komunity, na vlastní popud, nebo když je komunita zavrhne. (*Sexual Violence and Armed Conflict: United Nations Response*, 1998, str. 3).

Oběti jsou nejčastěji ženy a dívky, ovšem muži také patří mezi ohrožené osoby, jen se o nich moc nemluví. Věkové rozpětí se pohybuje od novorozenat po osoby v seniorském věku. Ženy jako oběti sexuálního násilí v ozbrojených konfliktech rozhodně nejsou okrajovou záležitostí. Za druhé světové války byly japonské ženy nuceny k prostituci, konflikt v bývalé Jugoslávii v 90. letech se také nevyhnul sexuálnímu násilí. Jsou hlášeny případy žen, hlavně muslimských, na kterých se vojáci dopouštěli sexuálních útoků a znásilnění. Webová stránka

zenskaprava.cz k tomuto problému píše, že v této válce bylo znásilněno 60 tisíc žen. Ve Rwandě, při konfliktu v roce 1994, byly ženy také oběťmi sexuálního násilí, byly jim zmrzačeny pohlavní orgány, byly prodávány členy Interahamwe (Interahamwe jsou Rwandské milice, složené z občanů z kmene Hutu. Měly za úkol napadat a vraždit občany z kmene Tutsi). Tato internetová stránka dále uvádí, že během této genocidy bylo znásilněno 250 – 500 tisíc žen. (<http://zenskaprava.cz>; cit. 2013- 01-05)

Díky medializaci tohoto problému se o něm dozvídá i laická veřejnost. V březnu 2010 byl jmenován zvláštní zástupce pro generálního tajemníka OSN pro otázky sexuálně motivovaného násilí při ozbrojených konfliktech.

2.2. Agresoři sexuálního násilí

Pro agresora sexuálního násilí neexistuje jednoznačný popis. Většinou si člověk představí páchnoucího vandráka, který útočí na kolemjdoucí ženy v parku. (Benedict, 2003 str. 37). Ale pachatel sexuálního násilí může být i slušně vypadající muž nebo žena, přítel/kyně, kolega/yně, kdokoliv. Není jednoznačné, proč dochází k sexuálnímu násilí. Gödtel například uvádí, že se jedná o náhražkové chování, v případě, že muž nemá jinou možnost ukojit sexuální pud. (Gödtel, str. 72). Stejně tak McKibbin uvádí, že dle evolucionární psychologie agresoři znásilňují, když nemají jiný přístup k sexuálnímu vztahu. (McKibbin, a kol., 2008, str. 89). Benedict (2003) naopak tvrdí, že u znásilnění se vždy jedná o ponížení oběti, agresor si ji násilím podrobí nebo se může mstít. Msta může být symbolická nebo konkrétní. Pro některé pachatele je pohlaví oběti klíčové, protože pro ně představuje symbol někoho, komu se chtějí pomstít. Může se jednat o matku, sestru, otce,...Může také nenávidět celé ženské nebo mužské pokolení. Také se může jednat o mstu, kdy je agresor na oběť skutečně rozzlobený. (Benedict, 2003, str. 213)

Gödtel (1992, str. 71) tvrdí, že: „*Psychodynamicky lze znásilnění posuzovat jako pokus o stabilizaci a kompenzaci fragilního mužského sebevědomí. Pachatelům často chybí jakákoliv schopnost vcítit se do ženy. Jediným přijatelným přístupem k ženskému pohlaví je pro ně násilí.*“ Dle tohoto autora se u znásilnění tedy nejedná jen o ponížení oběti, ale také o neschopnost empatie.

Ženy jako agresoři sexuálního násilí na mužích nejsou tak časté, ale nejsou ani výjimkou. Pro muže představuje znásilnění ženou větší zostuzení, protože se jí nedokázal ubránit a protože se předpokládá, že muž je připraven souložit se ženou za každých okolností.

Pokud žena jako pachatel napadne jinou ženu, stává se tak většinou ve skupinách stejného nebo smíšeného pohlaví. Pro ženy, zvláště lesbické ženy, takové znásilnění přináší pocit zrady, jako by je zradila sestra. (Benedict, 2003, str. 321)

Benedict (2003, str. 35 – 36) uvádí typy pachatelů sexuálního násilí. Mocenského pachatele znásilnění uspokojuje pocit nadvlády. Nejspíš ve svém životě nemá velkou moc a jeho znásilnění je promyšlené a rituální. Zuřivý pachatel znásilnění je pomstychtivý, chce někoho potrestat. Oběť je pro něho symbol a jeho znásilnění je zákeřné a brutální. Sadistický pachatel znásilnění je nejvzácnější typ pachatele. Objevuje se u něho ritualizované mučení, které často končí smrtí. Sadistický agresor své zločiny plánuje.

Wille a Kröhn také sestavili typologii pachatelů (in Gödtel, str. 90, 1992), kde první typ představuje nekontrolovatelného, egocentrického a málo diferencovaného pachatele, který chce dosáhnout okamžitého sexuálního uspokojení. K ženám má obvykle neosobní a nestabilní vztah. Druhým typem je mladistvý postpubertální pachatel, jenž je stydlivý, zakomplexovaný a introvertní. Důvodem je nevyzrálá sexualita, již používá k uvolnění napětí. Frustrovaný, žárlivý pachatel, který má konflikty v oblasti dominance, často znásilňuje během rozpadajícího se vztahu. Dále se v typologii objevuje bezohledný muž, který pohrdá ženami a rád klade na odiv své mužství. Tento pachatel věří, že mu ženy budou a mají být kdykoliv po vůli. Je sexistický, egocentrický a má potíže s navazováním vztahů. Psychosexuální abnormální násilník s primárně sadistickými prvky, představuje tradiční představu o pachateli sexuálního násilí.

Agresor sexuálního násilí je častěji oběti znám, málokdy se jedná o útok absolutně neznámého pachatele, přesto tyto případy nelze podceňovat. Agresoři svůj útok většinou plánují, oběť si vybírají náhodně nebo se pro určitou oběť rozhodují jako součást svého plánu. Své oběti mohou podat omamné látky, alkohol, čímž se oběť stane zranitelnější. Agresor si pravděpodobně vybere na první pohled spíše submisivní oběť, ale není to pravidlem.

Podle Gödtela (1992, str. 85) agresoři, jež páchají sexuální násilí, v naprosté menšině případů trpí psychickou nemocí, naopak jsou zdraví, ale bývají bezohlední a sobečtí, nebo si podmaněním oběti kompenzují své pocity méněcennosti.

2.3. Oběti sexuálního násilí

Oběti sexuálního násilí často nejsou ti, které bychom považovali za přitažlivé, protože se mnohdy jedná o děti nebo seniory. Oběti sexuálního násilí může být člověk jakékoliv rasy, pohlaví, sociální a ekonomické skupiny, vzdělání, věku. V kapitole se věnuji jak obětem s heterosexuální sexuální orientací, tak osobám s homosexuální orientací. Činím tak proto, že osoby z těchto skupin prožívají sexuální napadení často jinak. Obětem je často vyčítáno, že za sexuální útok nebo násilí si mohou sami. Protože byly vyzývavě oblečeny, chovaly se promiskuitně, nedostatečně se bránily. Benedict (2003, str. 34) jasně uvádí, že za sexuální násilí nikdy nemůže oběť, protože cílem pachatele není sexuální uspokojení.

2.3.1. Sexuální násilí na ženách

Oběť sexuálního násilí se bojí o život, protože většina pachatelů vyhrožuje své oběti smrtí. Díky těmto výhrůžkám se oběť snadněji vzdá a také se zdráhá udat pachatele na policii. Také se může bát těžkého zmrzačení nebo zranění. Díky médiím jsme téměř denně informováni o sadistických znásilněných, ty jsou ale nejvzácnější. (Benedict, 2003, str. 36). Přestože se většinou nejedná o rituální zmrzačení, oběť opravdu může utrpět zranění, ke kterým došlo v průběhu sexuálního napadení.

Gödtel (1992) uvádí, že muži a ženy přijímají sexuální násilí jinak. U ženy nejde jen o fyzické násilí, ale hlavně o ukradení možnosti svobodné volby, degradace z lidské bytosti na pouhý objekt něčí touhy.

Lesbické ženy mohou prožívat mírně variující následky sexuálního násilí. Ke stigmatu homosexuální osoby se přidává ještě nálepka znásilněné a zneužité. Velmi častou reakcí na sexuální násilí u lesbických žen je pocit, že jsou tímto trestány za svou sexuální orientaci. V některých případech tomu tak opravdu je. Pachatel sexuálního násilí, který ví o sexuální orientaci své oběti, může svůj čin ospravedlňovat mýtem, že jeden sex s mužem ženskou homosexualitu vyléčí. Lesby, které svojí sexuální orientaci před veřejností tají, se po znásilnění nebo sexuálním útoku mohou uzavřít před okolním světem, protože se bojí následků prozrazení své sexuální orientace. (Benedict, 2003, str. 319)

2.3.2. Sexuální násilí na mužích

Sexuální násilí na mužích, kdy je pachatelem žena, je společností považováno za nesmyslné a nerovnoprávné v poměru k sexuálnímu násilí na ženách. Stereotypní představa o muži, znásilněném ve věznici, je založena na pravdě, ale zdaleka nepředstavuje veškeré sexuální útoky páchané na mužích.

National Intimate Partner and Sexual Violence Survey (2010) zjistil, že pachatelé sexuálního násilí ve Spojených státech, kde oběťmi byli muži, byli ve většině případů mužského pohlaví. (*The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey: 2010 Summary Report*; cit. 2013-03-13)

Český zákon chránil proti znásilnění pouze ženy do 1. 5. 2001, od této doby jsou v zákoně uvedeni i muži.

Dle příručky „When a man is raped“, 90 – 95 procent mužských obětí sexuálního násilí tento zločin nenahlásí. Mužské oběti často nevěří, že se jednalo o znásilnění, protože došlo k vyvrcholení, erekci nebo sexuálnímu vzrušení oběti. To jsou ale přirozené fyziologické reakce a neznamena to, že se nejedná o sexuální násilí. Muži často nevěří, že se jednalo o sexuální útok nebo znásilnění, protože společnost je učí, že muž nemůže být znásilněn, že je to nesmysl.

Shannonová v kapitole o sexuálním násilí uvádí, že chlapci a muži se stávají oběťmi sexuálního násilí nejčastěji kolem 17 let, pachateli jsou buď cizinci, nebo autority, jako učitelé, faráři, vedoucí mimoškolních aktivit. Dále uvádí, že 86 procent pachatelů jsou muži.

Muži, kteří jsou oběťmi sexuálního násilí, mohou pochybovat o své sexualitě a o své genderové roli ve společnosti. Většina naší společnosti věří, že když je muž zneužíván, je slabý a tím trpí jeho mužnost, je neúplný muž. Existují mýty, které tvrdí, že muž se znásilnění vždy ubrání, a pokud ne, tak si znásilnění ve skutečnosti přál. Pachatelé sexuálního násilí na mužích mají různou sexuální orientaci, jsou svobodní i ženatí (vdané). Přiznávají, že pohlaví oběti pro ně není vždy důležité. Pachatelé si sexuálním násilím dokazují svoji moc, ponižují oběť, vybíjejí si vztek, mstí se, sexuálním násilím řeší pochybnosti o své sexuální orientaci, zraňují oběť, také se může jednat o zločin z nenávisti. Oběť znásilněním připraví o pocit mužnosti. (Benedict, 2003, str. 239)

2.4. Mýty a fakta o sexuálním násilí

V této podkapitole představuji mýty, týkající sexuálního násilí, jež jsou vyvráceny za použití brožurky The Myths (False Beliefs) and Facts about Sexual Violence. (<http://www.casac.org.au>; cit: 2013-05-29).

Mýtus: Muži nemohou být sexuálně napadeni nebo znásilněni, protože správný muž bude bojovat. Oběti sexuálního násilí nejsou praví muži.

Fakt: Nehledě na velikost, sílu a sexuální orientaci se muži stávají oběťmi sexuálního násilí. Při napadení může být oběť tak překvapena, že není schopna se bránit. Agresoři používají výhrůžky nebo dokonce zbraně k zastrašení své oběti.

Mýtus: Pouze homosexuálové jsou oběťmi nebo pachateli sexuálního násilí.

Fakt: Muži jakékoliv sexuální orientace se mohou stát oběťmi sexuálního násilí. Nejčastější pachatelé jsou heterosexuální, což dokazuje fakt, že u sexuálního násilí se jedná o akt ponížení, nadvlády, moci nad druhým a že nejde o sexuální uspokojení.

Mýtus: Muži nemohou být sexuálně napadeni ženami.

Fakt: I ženy jsou pachatelkami sexuálního násilí na mužích, přestože je to méně časté.

Mýtus: Erektce, ejakulace nebo pocit vzrušení během násilí znamená, že se nejednalo o znásilnění nebo útok.

Fakt: Jedná se o přirozené reakce na sexuální stimulaci.

Mýtus: Mužské oběti mají menší následky, než ženské oběti.

Fakt: Míra následků je stejná, mužské oběti jsou však více traumatizovány odmítavou společností a pocitem, že hrozivý zážitek musí tajit.

Mýtus: Agresor znásilnění je nejčastěji neznámý člověk.

Fakt: Znásilnění jsou velmi často způsobena někým známým nebo příbuzným. A to platí jak u zneužitých dětí, tak u napadených dospělých.

Mýtus: Agresoři jsou sexuálně frustrovaní.

Fakt: Znásilnění není aktem sexuální touhy, ale aktem násilí. Agresoři sexuálního násilí jsou často ženatí nebo s někým udržují sexuální vztah.

Mýtus: Jen mladé přitažlivé ženy se stávají oběťmi sexuálního násilí.

Fakt: Znásilnění se neděje za účelem uspokojení sexuálních tužeb, ale kvůli ponížení oběti. Oběti sexuálního násilí jsou oběho pohlaví a různého věku.

Mýtus: Agresoři sexuálního násilí jsou sociální osoby, které by se měly léčit.

Fakt: Agresoři často vedou zdravý sociální a rodinný život, mají zaměstnání, vypadají sympaticky.

Díky výše uvedeným mýtům se dozvídáme, že sexuální násilí, stejně jako domácí násilí, se týká osob všech společenských skupin, jakéhokoliv věku a pohlaví. Tyto předsudky vytvářejí živnou půdu pro agresory, protože se mohou ospravedlnit nesmyslnými názory o vyzývavých ženách. Oběti stereotypům snadno uvěří, stydí se a bojí se napadení ohlásit.

2.5. Následky sexuálního násilí

Následky sexuálního násilí jsem rozdělila podle pohlaví oběti, přestože oběti obého pohlaví mají některé následky stejné, prožívají sexuální napadení v mnohém jinak. Stejně prožívání se většinou objevuje po fyzické stránce, tyto následky ale mohou variovat podle typu útoku. Psychické následky se liší nejen dle pohlaví, ale také podle věku, ve kterém došlo k násilí a také záleží na tom, zda oběť pachatele znala či ne. Kvůli často přehlíženým výzkumům o sexuálním násilí při domácím násilí si oběť může připadat ještě izolovanější a s větším strachem, že ji nikdo nepochopí, než oběti znásilněné cizím pachatelem. (Benedict, 2003, str. 212).

2.5.1. Následky sexuálního násilí u žen

Bezprostředně po spáchaném sexuálním násilí se oběť může cítit otupělá, neschopná pláče, stydí se, nevěří tomu, co se jí stalo, popírá to, je zahanbená, dezorientovaná.

Objevují se dlouhotrvající zdravotní následky, jako nevolnost, bolesti břicha, hlavy, sexuálně přenosné choroby, ztráta chuti k jídlu nebo přejídání, amnézie, poruchy soustředění, změny ve spánkovém rytmu, těhotenství, změny v sexuální aktivitě.

Mezi psychické následky patří úzkost, ustrašenost, problémy s navazováním kontaktů, flashbacky (náhlé vybavení útoku), suicidální tendence, pocit ponížení, stud, ztráta sebeúcty, vytěsnění nepříjemných zážitků, neurózy, změny nálad. Dále se může objevit abúzus tabáku, alkoholu, jiných drog, nebezpečné sexuální aktivity.

2.5.2. Následky sexuálního násilí u mužů

Jelikož sexuální útok vzal oběti mužnost, může se začít chovat machisticky. Některé mužské oběti sexuálního násilí se cítí být opomíjeny společností, která je jako oběť neuznává. Můžou se bát, že sexuální útok spáchaný mužem z nich udělá homosexuála. Kvůli těmto mýtům se muži více stydí za násilí, které na nich bylo páčáno a nemluví o něm tak, jako ženy. Dle Shannonové (2006, str. 167) jsou muži jako oběti sexuálního násilí náchylnější k posttraumatické stresové poruše, depresím a úzkosti.

Homosexuální muži mají často pocit, že znásilnění nebo sexuální útok zavinili oni, kvůli své sexuální orientaci. Tento pocit je podpořen mýtem, že homosexuálové jsou promiskuitní. Dále se může objevit pocit, že útok si zasloužili, kvůli své sexuální orientaci. Můžou být ze sebe znechuceni, obviňují se, že útok zavinili oni, protože „muž se přece dokáže ubránit“. (Benedict, 2003, str. 333)

Jsou v šoku a ochromení, nemohou uvěřit tomu, co se právě stalo. Mohou přijít poruchy spánku, noční můry, ztráta chuti k jídlu, problémy s polykáním jídla, fobie, poruchy nálady, iracionální strach. Mohou se objevit vztek na sebe, pachatele, vyšetřovatele, výčitky, sebeobviňování.

Následky jsou samozřejmě také na fyzické úrovni. Dle Benedictové (2003, str. 241) jsou muži oběti skupinového znásilnění a mučení častěji, než ženy. Mají tedy často horší fyzické následky bezprostředně po znásilnění, jsou zbičováni, pořezáni, mají zlomeniny. Protože pachatelé často donutí svou oběť k ejakulaci, mají muži výčitky, že se jim znásilnění vlastně líbilo. Ale erekce a ejakulace jsou přirozenými reakcemi na sexuální podněty, nehledě na situaci, ve které se osoba nachází. Stejný názor prezentuje i Gödtel, který tvrdí, že znásilňovaná žena je schopna dosáhnout vyvrcholení, „*protože vychutnají násilím ukojený pud, který je jinak blokován strachem.*“ (Gödtel, str. 68). Donucení k ejakulaci je další ze způsobů podmanění si oběti, navíc se tím u oběti vyvolá stud a strach a zločin s větší pravděpodobností neohlásí. (Benedict, 2003, str. 245)

3. Sexuální násilí při domácím násilí

„Znásilnění v partnerském vztahu je termín užívaný k popisu sexuálních aktů, které jsou nedobrovolné, mezi ženou a jejím manželem, bývalým manželem nebo dlouhodobými intimními partnery. Tyto sexuální akty zahrnují soulož, anální nebo orální sex, donucení k pohlavnímu styku s jinými osobami (osobou), a jiné nechtěné, bolestivé a ponižující sexuální aktivity.“ (<http://www.taasa.org>; cit: 2013-02-03).

Sexuální násilí v partnerském vztahu je těžko rozpoznatelné. Je to podpořeno představou, že jeden partner má právo mít s druhým partnerem sexuální styk, kdykoliv se mu zachce. V historii právního systému v USA znásilnění v manželství nebylo možné, jelikož po svatbě se žena stala majetkem muže. A znásilnění jiné ženy bylo pouze poškození majetku druhého muže, muž se nedopouštěl zločinu na ženě. (*Marital rape: A call to advocacy*; cit. 2013-04-15).

„Rovněž muži jsou oběťmi sexuálního násilí, nicméně vzhledem k citlivosti dané problematiky je tato oblast obtížně přístupná empirickému zkoumání“ (Špatenková, Ševčík, 2011, str. 51). Přestože se již připouští, že i muž může být obětí sexuálního násilí, je pro naši společnost stále nepředstavitelná představa, že žena svému manželovi nebo partnerovi ublíží jakýmkoliv způsobem, bez zadané příčiny. Tento problém jistě souvisí s tím, že nejsme schopni přijímat muže, jako osoby ohrožené domácím násilím. Ženy stále vidíme jako křehké květinčky, které ubližují jen v případě sebeobrany, vyjimečně ze vzteku nebo při psychickém onemocnění. (Špatenková, 2011, str. 65).

3. 1. Formy sexuálního násilí při domácím násilí

Forem sexuálního násilí při domácím násilí je mnoho. Někdy jsou formy téměř nerozpoznatelné, protože jsou záludně propracovány do společensky přijatelných norem. Jedná se například o poukazování na nedostatky ve vzhledu ohrožené osoby, osočování z frigidity, když se oběť nechce účastnit určitých sexuálních aktů, prozrazování přátelům a blízkým intimní záležitosti ohledně oběti. Další z forem je například znásilnění. U tohoto problému je ovšem také těžko rozpoznatelné, že se jedná o zločin.

Finkelhor a Yllo (1985) popsali typy donucení při sexuálním násilí při domácím násilí. Jedná se o donucení za použití vyhrožování ekonomickým, psychickým, nebo emocionálním násilím (interpersonal violence); vyhrožování fyzickým násilím; použití fyzického násilí a

donucení za použití genderových a sociálních stereotypů (social violence). (Mahoneyová, Williamsová, str. 12). Naproti tomu brožurka organizace Crisis Connection *No man has the right* tvrdí, že agresor sexuálního násilí může na oběť použít psychologický nátlak, fyzické násilí, hrozbu násilí, nebo použít jakoukoliv formu domácího násilí. Například ji zabaví finance, cennosti, pohrozí oběti, že ji opustí, používá emocionální týrání. Sexuálního násilí se agresor dopustí i v případě, že zneužije bezbrannosti oběti. Může se jednat o situaci, kdy je oběť pod vlivem drog nebo alkoholu, trpí postižením, kvůli kterému se nemůže bránit. V obou případech se autoři shodují, že oběti mohou zažít více forem donucení, většinou se nejedná pouze o jednu z forem. (<http://www.crisisconnectioninc.org>; cit: 30. 3. 2012)

Formy sexuálního násilí při domácím násilí tedy zahrnují znásilnění, sexuální útoky, donucení k pohlavnímu styku s jinou osobou (osobami), donucení k prostituci, nucení k nezákonnému pohlavnímu styku (pedofilní, zoofilní styk), mrzačení genitálií, odpírání užívání antikoncepce nebo jiné ochrany před otěhotněním a sexuálně přenosnými chorobami, nucené potraty.

Webová stránka *hiddenhurt.co.uk*. uvádí, že mezi sexuální násilí při domácím násilí se řadí také přehnaná žárlivost, oslovování jmény se sexuálně ponižujícím podtextem, ponižování v oblasti sexuálního života, nucení ke svlékání, odpírání sexu, popírání pocitů při pohlavním styku a sexuálních preferencí, pořizování nechtěných fotografií se sexuální tematikou, které agresor poskytuje rodině, přátelům a známým. Pořizování intimních fotografií a nahrávek nemusí být vynucené, často se jedná o vzájemnou dohodu. Násilný partner tyto dokumenty však může využívat k vyhrožování nebo ponižování ohrožené osoby. K pořizování těchto dokumentů ale může dojít také bez vědomí oběti nebo za použití donucení oběti. (<http://www.hiddenhurt.co.uk>; cit: 2013-05-12)

Zamezování přístupu k antikoncepci zahrnuje také situaci, kdy násilný partner odmítá používat antikoncepci nebo schovává antikoncepci oběti.

Nucené potraty rozhodně nepatří k dávné minulosti. V Číně jsou nucené potraty ne vzácným jevem, hlavně kvůli politice jednoho dítěte. Díky této politice se daří omezit růst populace. Nucené potraty se samozřejmě odehrávají také v domácím násilí, často se také jedná o genderocidu, kdy si partner nepřeje dítě určitého pohlaví a proto musí být odstraněno.

Odmítání sexuálního styku je další z forem. Častěji ji využívají ženy jako násilné osoby. Může se jednat o situace, kdy násilný partner ohroženou osobu vydírá tím, že k sexu nedojde, protože se dle něho nechoval správně. Vyčítá partnerovi, že má sexuální touhy a nadává mu různými jmény, které ho ponižují a uráží. V každém případě si tímto chováním

agresor dodává pocit moci, protože jen on rozhoduje, kdy, kde a za jakých podmínek k souloži dojde. (Pešáková, Fuksová, Jungová, 2011; cit. 2013-06-24).

3. 2. Pojmy v sexuálním násilí při domácím násilí

Pojmy uvádím proto, že shrnují výše řečené, případně popisují to, co nebylo vysvětleno. V kapitole o sexuálním násilí bylo již popsáno znásilnění. V této podkapitole uvádím pojmy, které se týkají sexuálního násilí v partnerském vztahu či v manželství.

Znásilnění: násilný vaginální, anální nebo orální styk. Násilná penetrace může být prstem, penisem nebo předmětem. Dále se může jednat o donucený pohlavní styk s jinou osobou, například s přáteli partnera.

Sexuální útok: Jakýkoliv nechtěný dotyk se sexuálním podtextem, jako vynucené polibky, dotýkání se ňader či vulvy, nucení partnera k laskání genitálií druhého partnera nebo nucení partnera sledovat pornografii.

Znásilnění ze vzteku: používá jej jako potrestání za flirtování s někým jiným, uvažování o rozchodu, atd.

Sadistické znásilnění: Používá jej jako ponížení, protože líbí se mu, že partnerovi může způsobit bolest. Může zahrnovat kousání, pomočování, řezání, pálení.

Znásilnění z důvodu dokázání moci agresora: Často po fyzickém napadení partnera, tzv. „sex na usmířenou“, kdy druhý partner sex nechce.

Obsesivní znásilnění: partner, který si libuje v bizarním nebo fetiš sexu. Například nucení k opakování orálního nebo análního sexu, přičemž ohrožená osoba o tento styk nemá zájem. (<http://www.bandbacktogether.com>; cit: 2012-12-13).

Donucení k pohlavnímu styku za použití sociálního násilí: V tomto případě se nejedná o sociální násilí stejně jako v domácím násilí, ale pachatel použije sociální a genderové stereotypy k přesvědčení partnera. Například mýtus, že se jedná o manželskou povinnost, který je ještě podpořen v případě, že oběti nevěří osoby, kterým se o problému svěřila.

Donucení za použití vyhrožování ekonomickým násilím, emocionálním a psychickým násilím: Může se jednat o vyhrožování rozchodem, zabavení finančních prostředků, vyhrožování poštváním dětí proti oběti. (Mahoney, Williams, str. 12).

3. 3. Mýty a fakta týkající se sexuálního násilí při domácím násilí

Mýtus: Znásilnění partnerem nebo manželem nemá tak závažné důsledky, jako znásilnění neznámým pachatelem.

Fakt: Sexuální násilí v partnerském vztahu je stejně tak degradující, ponižující a bolestivé, jako kterékoli jiné znásilnění. Jeho následky přesahují následky u znásilnění cizincem v tom, že člověku ublíží někdo, koho oběť miluje a komu věří.

Mýtus: Sexuální násilí v partnerství není ofenzivní, protože oběť a agresor spolu již měli sex.

Fakt: Jedná se o stejně násilný čin, jako u jiného znásilnění. „NE“ znamená „NE“ a nezáleží na tom, že je oběť legálně sezdaná s pachatelem.

Mýtus: Obvinění ze znásilnění v partnerském vztahu je ve většině případů falešné a je podané proto, aby falešná oběť dostala při rozvodu více majetku.

Fakt: Málokdo je schopný projít výslechy u soudu jen proto, aby se pomstil svému partnerovi, přestože filmy a knihy se nám snaží namluvit pravý opak.

Mýtus: Znásilnění v partnerském vztahu je těžko dokazovatelné, je to jedno slovo proti druhému.

Fakt: To, že je tento čin těžké prokázat, neznamena, že se nejedná o zločin. (*Rape in Marriage*; cit: 2013-04-16).

Výše uvedené mýty dokazují, proč je sexuální násilí při domácím násilí tak velký problém. Tato forma domácího násilí je málo viditelná a opomíjená, k čemuž přispívají také tyto mýty. Vytváří představu, že sexuální násilí v partnerství je v pořádku, protože se nejedná o neznámého pachatele. Společnost dokonce věří, že manželský slib vytváří souhlas k pohlavnímu styku, za jakýchkoli okolností. Také z tohoto důvodu oběť zločin často nenahlásí.

3.4. Oběti sexuálního násilí při domácím násilí

Informace o obětech sexuálního násilí při domácím násilí byly shromážděny především díky rozhovorům s nimi. Zjistilo se, z jakého sociálního prostředí nejčastěji vychází, jaké jsou formy sexuálního násilí při domácím násilí a jaké jsou rizikové faktory. (U. S. History of Marital Rape, str. 3). Oběti jsou jakéhokoliv věku, sociálního i ekonomického

statutu a rasy. Nicméně, Russelová ve svém výzkumu (1990), kde zpovídala 930 žen, zjistila, že nejčastěji byly ženy poprvé znásilněny, když jim bylo méně, než 25 let. Dále Russelová zjistila, že ženy, jež přijímají tradiční rozdělení mužských a ženských rolí, byly náchylnější k obviňování sama sebe za znásilnění. Častější byl tento problém zjištěn u Afroameričanek, Latinoameričanek a Asiatic. Co se týká sociálního statusu „Russelová (1990) zjistila, že ženy z vyšší střední třídy se během výzkumu objevovaly více, zatímco Finkelhor a Yllo (1985) zjistili, že ty, které byly z nižší střední třídy, pravděpodobněji uvedly zkušenost se znásilněním v manželství.“ (U. S. History of Marital Rape, str. 3).

Důvodů, proč týraná osoba neopustí násilného partnera je mnoho. Může se jednat o naučený vzorec chování z dětství, kdy byla oběť zneužívána či týrána, a bolest vnímá, jako důkaz lásky. Jakákoliv pozornost je pro ni dostačující. Dále se může jednat o neuvědomění si, že je oběť znásilňována. Ohrožená osoba nemá dostatek financí na odchod, nechce opustit děti nebo je nutit odejít od otce, bojí se pronásledování, nemají, komu se svěřit, bojí se, že by jim nikdo neuvěřil, násilnický partner oběti vyhrožuje, že ublíží dětem nebo rodině ohrožené osoby, násilnický partner oběť izoloval natolik, že ztratila důvěru, ostatní věří mýtu, že znásilňují jen patologičtí jedinci, a takový on není. Nutno podotknout, že tyto strachy jsou oprávněné a oběť se opravdu může setkat s vyšetřovateli, sociálními pracovníky, terapeuti, kteří její problém ignorují nebo odmítají. Společnost na oběť tlačí, protože není dobré odejít od manžela; strach z dalšího násilí, které by mohl odchod způsobit; stydí se mluvit o incidentu; neschopnost přiznat si, že se jednalo o znásilnění; kladou si znásilnění za vinu; stále agresora milují, namlouvají si, že se změní. Mahoneyová a Williamsová dále uvádějí, že oběť chce vůči násilnému partnerovi zůstat loajální a chránit si své soukromí. Ve vztahu, kde se odehrává domácí násilí, je typické, že oběť chce chránit tajemství rodiny a nechce partnera obvinít, protože by byl viděn jako špatný člověk. Dále sem řadí neochotu označit sama sebe jako oběť. Je velice psychicky náročné přiznat si, že osoba, které nejvíce důvěřuje a kterou miluje, je násilná. Své zážitky často zlehčuje, aby se pro ni život v násilném vztahu stal snesitelnějším. Také se zdráhá pojmenovat zkušenost znásilněním. Opět z důvodu toho, že oběť není schopna si připustit, že by jí její nejbližší mohl ublížit. Oběť často ani nenachází slova pro to, co se stalo, má pocity viny a neuvědomuje si, co slovo donucení vlastně představuje. Jako další důvod nenahlášení uvádějí neporozumění role ženy v manželství. Jedná se o představu manželské povinnosti, kdy některé oběti věří, že manželským slibem se zavazují k souloži, kdykoliv si tak manžel přeje. Může se jednat také o strach, že partner oběť opustí, protože mu chybí sex. V tomto případě se tedy nemusí jednat o donucení, ale o nechtěný styk. (Mahoneyová, Williamsová, str. 9).

Jiné potíže nastávají, pokud je násilný partner otec dětí oběti nebo pokud je násilný partner ekonomicky činný na rozdíl od oběti. V takovém případě může oběť popírat nebo minimalizovat závažnost problému, protože nechce ohrozit svoji rodinu. U některých obětí se objevuje minimální zkušenost se sexuálním životem a pocit, že sex spojený s násilím je v pořádku. Ženy, které mají málo sexuálních zkušeností, snadněji uvěří, že se nejednalo o znásilnění. (Mahoneyová, Williamssová, str. 11)

Oběti sexuálního násilí při domácím násilí mohou a nemusí být jinak týrány. Může se jednat o situaci, kdy se partneři pohádají a agresor donutí ohroženou osobu k pohlavnímu styku „na usmířenou“. Nebo je oběť při znásilnění nebo útoku mučena, v tomto případě se jedná o sadistické znásilnění. Sexuální násilí v partnerském vztahu se může odehrát jednou za celž vztah anebo trvat celé roky, což oběť ještě více utvrzuje v přesvědčení, že se nejedná o zločin, má větší strach zločin nahlásit, stydí se. (Mahoneyová, Williamssová, str. 3)

National intimate partner and Sexual Violence Survey (2010) uvádí, že ve Spojených státech byla znásilněna či jinak sexuálně napadena, fyzicky napadena nebo se stala obětí stalkingu, kde pachatelem byl její partner „více, než jedna žena ze tří a více než jeden muž ze čtyř.“

(*National Intimate Partner and Sexual Violence Survey*, str. 2; cit: 2013-06-07)

Minimum případů znásilnění v manželství je vyšetřováno, pokud se tak stane, je to většinou v případě použití fyzického násilí. (Mahoneyová, Williamssová, str. 5).

3. 4. 1. Dopady sexuálního násilí při domácím násilí na oběť

Jedná se nejenom o zrazení důvěry, ale také o strach, že se tento čin nejspíš stane znovu. Obětem se nedostává takové podpory jako obětem znásilnění neznámými pachateli, protože někteří lidé nevěří, že znásilnění v manželství je stejně bolestné a zničující, jako kterékoliv jiné. Oběť může trpět fyzickými zraněními, bolestmi břicha, hlavy, nenadálými záchvaty pláče nebo vzteku, depresemi, úzkostmi. (U. S. History of Marital rape, str. 6)

Sexuální násilí při domácím násilí nemusí vždy zahrnovat fyzické násilí. Právě proto si některé oběti nepřipouštějí, že se jednalo o znásilnění. Ale k nátlaku mohlo dojít i za použití slov, výhružek. Ani vyšetřovatelé nemusí vždy pochopit, že se jednalo o sexuální násilí, podporování mýtem, že manžel má právo mít se svou ženou pohlavní styk, kdykoliv se mu zachce. (Benedict, 2003, str. 217)

Mezi psychologické dopady se řadí strach z osob stejného pohlaví, jako je pachatel, nezájem o sex, sociální fobie, suicidální myšlenky a pokusy, posttraumatická stresová porucha, nervové zhroucení, ztráta sebeúcty, nízké sebevědomí, pocit zrady, ponížení, vztek, pocity viny. (*U. S. History of Marital rape*, str. 6)

3.5. Agresoři sexuálního násilí při domácím násilí

Není příliš jasné, proč k sexuálnímu násilí mezi partnery dochází. Mezi důvody se řadí zastaralé sexistické názory, že oběť pachateli patří a musí ho poslouchat, agresor chce oběť připravit o právo říci ne, aby ji mohl potrestat, ovládnout nebo ponížit, pachatel může cítit nenávist ke druhému pohlaví a svoji nenávist si vybíjí na partnerovi, násilný partner žárlí, má podložený nebo nepodložený pocit, že ho ohrožená osoba podvádí a chce si ji znovu podmanit, má pocit, že se mu v partnerství nedostává dostatek sexu a tak si ho vynucuje, uspokojuje ho násilný a sadistický styk, aktem znásilnění si dokazuje svoji mužnost, oběť může být ekonomicky činnější, inteligentnější, mít vyšší sociální status. Agresor ji chce ponížit a degradovat alespoň v této oblasti. (Benedict, 2003, str. 212 – 214). „*Manželem vynucený pohlavní styk neslouží ani tak k sexuálnímu uspokojení, jako spíše k demonstraci síly nad slabou bezbranou ženou. Penis je proti ženě používán jako zbraň.*“ (Gödtel, 1992, str. 117).

Žádný pachatel jakéhokoliv násilí nemá učebnicový popis, díky kterému by každý poznal, že se jedná o násilníka a má se kontaktu s ním vyhnout. Přesto existuje několik znaků, které ohroženou osobu mohou upozornit na to, že by jednou mohl nastat problém nebo že to není úplně v pořádku. Mezi tyto znaky patří: partner si vynucuje pohlavní styk, ohrožená osoba má dojem, že partnera si užívá soulož zejména, když si to ohrožená osoba nepřeje, ale přesto k sexu svolí, partner má rád neobvyklé sexuální praktiky, které druhé osobě způsobují bolest, v hádce partnerovi vyhrožoval násilí, slovem či gestem, hádky ukončuje souloží, přestože si to ohrožená osoba nepřeje, je přehnaně majetnický a žárlivý, trpí záchvaty zuřivosti, které nedokáže ovládnout, jeden partner druhého šikanuje, ohrožená osoba se ho bojí, k předchozím partnerům se choval násilně, pokud požije alkohol, chová se násilně, ohroženou osobu již uhodil nebo dokonce zbil, rozhoduje o společných financích, chová se násilně k jiným lidem, líbí se mu násilná a agresivní pornografie. Tyto znaky nejsou uplatnitelné na všech pachatelích a ne vždy samozřejmě musí znamenat, že partner bude později agresivní. Ohrožené osoby by jim přesto měli věnovat zvýšenou pozornost. Někteří

pachatelé sexuálního násilí při domácím násilí přestanou být násilní, když jim partner pohrozí, že je opustí, když jim pohrozí nebo vynadají rodiče partnera/ky, někdy stačí jen, když někdo z pachatelova okolí nebo z okolí oběti projeví znechucení a pohrdání tímto zacházením. Je třeba ale vše pečlivě uvážit, protože existují agresivní partneři, kteří příbuzné svého partnera/ky zavraždili. (Benedict, 2003, str. 234).

„Vynucený sex mezi manželi je také aktem agrese a násilí – rozhodně nejde o plnění takzvaných manželských povinností. V případě sexuálního násilí se nemusí vždy jednat o uspokojení sexuálního pudu, naopak je to účinný nástroj ponížení, pokoření a podrobení druhé osoby.“ (Špatenková, Ševčík, 2011, str. 51).

Pence a Paymar (1993, in Mahoneyová, Williamsová, str. 17) ve své zprávě o mužských pachatelích sexuálního násilí při domácím násilí říkají, že násilníci mají genderové a sexistické předsudky, které zobrazují muže jako dominantního a ženu jako poddajnou. Mužští agresori z výzkumu Finkelhora a Ylla (1985, in Mahoneyová, Williamsová, str. 18) podléhají mýtům, že když se žena dostatečně nebrání, nejedná se o znásilnění; že se násilí při sexu ženě ve skutečnosti líbí. Náзор dle autorů Why do men rape je takový, že muži znásilňují své partnerky často po tom, kdy jim partnerka byla nevěrná. Jejich názor vychází z evoluční psychologie. Muži tak činí proto, aby jejich partnerka otěhotněla s ním (str. 91).

3. 6. Organizace pro pomoc obětem sexuálního a domácího násilí

Organizací pro oběti domácího násilí v České republice je dobrý počet. Problém nastává u pomoci obětem sexuálního násilí. V naší zemi existují organizace pro oběti sexuálního zneužívání, pro dospělé oběti sexuálního násilí už jich tolik není. Další z problémů je také přístup vyšetřovatelů ke znásilněné/mu. Může nastat sekundární viktimizace, kdy je průběh vyšetřování k oběti tak necitlivý, že oběť prožívá traumatizující zážitek znovu.

DONA linka nabízí návod, jak si zajistit bezpečí při procházení webových stránek organizace; jedná se o návod na vyčištění internetové paměti. Tato organizace dále nabízí bezpečnostní plán pro osoby ohrožené domácím násilím. Plán popisuje, jaké cennosti si schovat u známých, rodiny, co je třeba pro podání žaloby na násilného partnera, kam zavolat v případě nebezpečí, co dělat v případě zranění, jak se zachovat v případě, že ohrožené jsou i děti, jak se připravit na soudní řízení. (<http://www.donalinka.cz>; cit: 2013-03-14)

Bílý kruh bezpečí je organizace pro oběti a svědky trestných činů. Pomoc tedy může poskytnout jak obětem domácího násilí, tak obětem sexuálního násilí. Bezplatně poskytuje

právní informace, sociální poradenství a psychologické poradenství. Nezabývá se pouze přímou pomocí, ale organizuje také vlastní projekty, spolupracuje při tvorbě zákonů, pořádá přednášky, konference, semináře a další činnosti. Sídli v Praze a jiných větších městech republiky. (<http://www.bkb.cz>; cit 2013-03-14).

ROSA je občanské sdružení pro pomoc ženským obětem domácího násilí, jejich dětem a zaměřuje se také na prevenci domácího násilí. Nabízí utajené azylové bydlení, vytvoření bezpečnostního plánu, krizovou intervenci, terapeutické poradenství a telefonickou krizovou pomoc pro všechny oběti násilí v rodině. Kromě těchto služeb také spolupracuje se státními orgány, aby se předešlo sekundární viktimizaci a pořádá preventivní a vzdělávací aktivity pro školy. (<http://www.rosa-os.cz>; cit: 2013-03-15).

Občanské sdružení Acorus poskytuje pomoc osobám ohroženým domácím násilím. Nabízí krizovou pomoc, odborné sociální poradenství a azylový dům. (<http://www.acorus.cz>; cit: 2013-03-15).

Občanské sdružení Persefona je organizace pro oběti domácího a sexuálního násilí. Poskytuje pomoc psychologickou, sociální a právní v Brně a Jihomoravském kraji. Dále se věnuje vzdělávání laické i odborné veřejnosti, navrhuje a prosazuje legislativní změny, mapuje a provádí odborné analýzy oblastí, ve kterých dochází k častému výskytu sexuálnímu a domácímu násilí. (<http://persefona.cz>; cit: 2013-03-15)

Oběti sexuálního vykořisťování se mohou obrátit na projekt Magdala Farní Charity České republiky. Tento projekt se věnuje obchodu s lidmi a osobám ohroženým sociální exkluzí. Zajišťuje pomoc s bydlením, obstaráváním práv a zájmů, pomoc při splácení dluhů, a jiné. (<http://praha.charita.cz>; cit: 2013-03-16)

Oběti sexuálního násilí se mohou obrátit na policii, pokud čin nechtějí nahlašovat, je jim doporučeno podrobit se lékařskému vyšetření, kvůli možnému zranění. Telefonickou pomoc nabízí Antikoncepční linka Cilestýna, Linka SOS prevence proti obchodu s lidmi, HELP Line AIDS. Pomoc obětem obchodu s lidmi a oběti sexuálního vykořisťování nabízí organizace La Strada, poskytuje sociální služby a věnuje se vzdělávacím aktivitám, usiluje o změny v legislativě. Díky této organizaci vstoupí v srpnu v platnost nový zákon o obětech trestných činů, který zlepšuje postavení a pomoc této cílové skupině. (<http://www.persefona.cz>; cit: 2013-04-01)

4. Zákon a vyšetřování

V této kapitole popisují zákony o domácím, sexuálním a sexuálním násilí při domácím násilí v České republice a samostatně se věnují mezinárodním úmluvám a zákonům, které se týkají této problematiky. Mezinárodním smlouvám a zákonům se věnují proto, že mají pro naši zemi velký význam. Také díky těmto smlouvám je domácí násilí lépe ošetřeno.

4.1. Zákon České republiky o domácím násilí

Od 1. ledna 2007 nabyl účinnosti zákon na ochranu před domácím násilím č. 135/2006 Sb. Tento zákon konečně ochrání osoby ohrožené domácím násilím. Zákon vypracovala expertní skupina Aliance proti domácímu násilí, která jej poprvé prezentovala odborné veřejnosti v říjnu 2004. Tento zákon zavádí institut vykázání, díky kterému mohou policisté vykázat násilnou osobu ze společné domácnosti na 10 dní. Tuto dobu nelze zkrátit, ani z popudu ohrožené osoby. Po uplynutí této doby může ohrožená osoba podat žádost o prodloužení ochrany. Institut vykázání je možné aplikovat pouze v případě, že policie situaci identifikuje jako domácí násilí. Institut o vykázání chrání ohroženou osobu pouze teritoriálně, lze ho kombinovat se zákazem kontaktování a přiblížení se, o této ochraně však rozhoduje soud. Protože se vstupem do platnosti zákona o vykázání objevuje také strach o zneužití, procházejí policisté odborným školením. Policisté mají k dispozici také zahraniční diagnostické metody, jež umožňují zjistit skutečné hrozby násilí v konkrétním případě a databázi informací, díky které policisté vyhodnotí, zda je vhodné rozhodnout o vykázání. Je zde také hrozba trestního postihu policistů i osob, které by nepravdivým obviněním vykázaly partnera či partnerku z obydlí.

Domácího násilí se týká i zákon č. 108/2006 o sociálních službách, jenž upravuje zřizování a provoz intervenčních center. Intervenční centra jsou poradenská zařízení pro oběti domácího násilí. O oběť domácího násilí se po tuto dobu budou starat pracovníci intervenčních center, poskytnou psychosociální a právní pomoc a nabídnou řešení situace. Ohroženou osobu kontaktují přímo pracovníci intervenčních center.

Mezi povinnosti vykázané osoby patří neprodleně opustit prostor, z něhož je násilná osoba vykázána, zdržet se vstupu do tohoto domu, zdržet se navazování kontaktu a styku s ohroženou osobou a na výzvu policisty mu vydat všechny klíče od obydlí. Práva vykázané osoby je možnost vzít si ze společné domácnosti věci určené k osobní potřebě, osobní cennosti a osobní doklady, a to i jednou během doby trvání vykázání. Vykázaná osoba si

může ověřit pověření o vykázání na telefonním čísle 158 a vyzvednout si kopii úředního záznamu o vykázání. Vykázaná osoba má též možnost vydat proti vykázání námítky. Ohrožená osoba má právo informovat policii v případě, že násilná osoba poruší své povinnosti vyplývající z vykázání a podat u příslušného okresního soudu návrh na vydání předběžného opatření, za účelem prodloužení vykázání. (<http://www.bkb.cz>; cit: 2013-05-13).

4.2. Zákon České republiky o sexuálním násilí

Trestní zákoník č. 40/2006 Sb. obsahuje hlavu III., která uvádí trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Trestný čin znásilnění (§185) je definován jako donucení k pohlavnímu styku pod pohrůžkou násilí nebo jiné těžké újmy, nebo zneužití bezradnosti využije k pohlavnímu styku. Pachateli hrozí trest odnětí svobody ve výši šest měsíců až pět let. Zákon dále definuje výši trestu odnětí svobody, pokud bude uvedený čin vykonaný na dítěti nebo se zbraní, způsobí činem těžkou újmu na zdraví nebo smrt. V §186 je definován sexuální nátlak, který se týká donucení k pohlavnímu sebeukájení, obnažování a jiného srovnatelného chování. Pachatel tohoto činu bude potrestán trestem odnětí svobody na šest měsíců až čtyři roky nebo zákazem činnosti. Pokud ke stejným činnostem pachatel donutí oběť zneužívaje svého postavení a vlivu, bude potrestán stejně. Trest odnětí svobody se zvětšuje v závislosti na tom, zda pachatel použil zbraň, byl člen organizované skupiny, čin vykonal se dvěma a více osobami nebo způsobil těžkou újmu na zdraví či smrt. Trestní zákoník se dále týká kuplířství (§189), „*kdy pachatel jiného přiměje, zjedná, najme, zláká nebo svede k provozování prostituce, případně kořistí z provozování prostituce jiným*“ (persefona.cz)

Oběť znásilnění má dle zákona č. 209/1997 Sb právo žádat peněžitou pomoc. Toto právo lze uplatnit pouze v případě, že oběť podala trestní oznámení, pokud je pachatel stíhán, musí oběť v rámci trestního řízení písemně připojit svůj nárok na náhradu škody vůči pachateli, oběť si od ošetřujícího lékaře vyžádá zprávu o svém zranění včetně bodového hodnocení za bolest a osobně nebo písemně se obrátí na Odbor odškodňování Ministerstva spravedlnosti ČR. (<http://www.bkb.cz>; cit: 2013-05-25).

4. 3. Zákon České republiky o sexuálním násilí při domácím násilí, vyšetřování

V České republice je znásilnění trestné, a to i znásilnění a sexuální nátlak, kdy je pachatelem manžel či partner oběti.

Samotné vyšetřování sexuálního násilí při domácím násilí není jednoduché, protože oběť z výše uvedených důvodů zločin většinou nenahlásí. Pokud ano, probíhá vyšetřování podobně, jako u sexuálního násilí spáchaného neznámým pachatelem. Pokud tento zločin nahlášen je, není výjimkou, že čin není prokázán pro nedostatek důkazů, např.: po osprchování oběti.

V případě trestného činu znásilnění oběť podá trestní oznámení, písemně nebo ústně, na státním zastupitelství nebo policii. Výslech a vyšetřování probíhá nejprve na policii a později u soudu. Pokud oběť pachatele zná, policie jej předvolá k podání vysvětlení nebo mu rovnou sdělí obvinění. Po sdělení obvinění se podrobí výslechu i oběť. Vyšetřovatel má možnost nechat vypracovat znalecký posudek od psychologa, který prověří věrohodnost výpovědi. Po shromáždění důkazů a potřebných materiálů je spis předán státnímu zástupci, který po prostudování může podat obžalobu k soudu. Oběť je u soudu vyslýchána jako svědek. K zahájení trestního stíhání je dle §163a zákona 141/1961 Sb. potřeba souhlas poškozeného. Za určitých skutečností není souhlas poškozeného potřeba, jedná se o situace když: byla takovým činem způsobena smrt poškozeného, poškozený má omezenou nebo je zbaven způsobilosti k právním úkonům, poškozený je mladší 15 let, dle okolností je zřejmé, že souhlas nebyl dán, nebo byl vzat zpět kvůli nátlaku, výhrůžkám, závislosti nebo podřízenosti. Souhlas ke stíhání musí poškozený podat do 30 dnů po nahlášení zločinu. Souhlas může poškozený vzít zpět, ale znova jej udělit nemůže. (Benedict, 2003, str. 195 – 197).

4.4. Mezinárodní smlouvy o domácím a sexuálním násilí

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí je mezinárodní smlouva, jejíž cíl je nulová tolerance k násilí na ženách, domácí násilí a násilí na ženách považuje za formu diskriminace a země, které nebudou adekvátně reagovat na tento problém, se budou muset zodpovídat. Tato mezinárodní smlouva obsahuje definici pohlaví, která ženám a dívkám přisuzuje společenské rozdíly, kvůli kterým jsou ohroženy násilím. Činy, jež budou považovány za trestné, jsou: mrzačení ženských pohlavních orgánů, stalking,

vynucený sňatek, nucený potrat, nucená sterilizace, fyzické týrání, psychické týrání, sexuální násilí. Úmluva od smluvních států vyžaduje mimo jiné vzdělávání laické i odborné veřejnosti o násilí na ženách, vzdělávání ve školách na všech stupních vzdělávání, zlepšit systém ochrany obětí, zajistit náležité stíhání pachatelů násilí na ženách, odmítnout výmluvy, že se jednalo o zločin ze cti, tradiční náboženské a kulturní zvyky, zajištění možnosti speciálního ochranného opatření pro oběti. Tato opatření se netýkají pouze žen a dívek, ale i jiných osob ohrožených násilím, jako muži, děti, starší osoby. Přísnější postih by měl být zajištěn v případech, že pachatelem je partner/ka, manžel/ka nebo jiný člen rodiny oběti.

(*Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí*, 2011, str. 15.)

Římský statut Mezinárodního trestního soudu, který byl přijatý v roce 1998, v článcích 7 a 8 uvádí, že znásilnění, nucená sterilizace, nucená gravidita, sexuální vykořisťování a jakákoliv jiná forma sexuálního násilí, jsou zločiny proti lidskosti a válečné zločiny, staví je na roveň mučení a závažným válečným zločinům, bez ohledu na to, zda jsou páčány během vnitřního nebo mezinárodního konfliktu. (<http://www.cervenykriz.eu>; cit: 2013-02-18).)

Sexuálního násilí se týká také Všeobecná deklarace lidských práv, která ve svých článcích 4 uvádí otroctví a nevolnictví jako trestný čin a v článku 5 zakazuje mučení nebo podrobování nelidskému a ponižujícímu zacházení. (*Všeobecná deklarace lidských práv*)

Také Charta základních práv Evropské unie uvádí právo důstojné zacházení a zakazuje mučení a ponižující zacházení. (<http://www.helcom.cz>; cit: 2013-06-05).

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo shromáždit teoretické informace týkající se sexuálního násilí při domácím násilí. V práci jsem se orientovala nejen na tento problém, ale také na domácí násilí a sexuální násilí z obecného hlediska, aby byl srozumitelný kontext. Zabývala jsem se pouze sexuálním násilím na dospělých osobách, protože sexuální zneužívání dětí nezapadá do tématického rámce mé práce.

V první kapitole jsem uvedla definici domácího násilí a formy domácího násilí z pohledu agresora i oběti. Vycházela jsem z teoretických poznatků, které jsou nejčastěji uváděny v odborné literatuře. Zaměřila jsem se nejen na domácí násilí na ženách, ale také na méně diskutovaný problém muže jako oběti domácího násilí. Dále jsem shrnula nejvíce rozšířené mýty, které jsem vyvrátila využívajíc odborných zdrojů. V závěru kapitoly jsem popsala nejčastější následky domácího násilí.

Ve druhé kapitole jsem se věnovala problematice sexuálního násilí z obecného hlediska. V podkapitole o typech sexuálního násilí jsem popsala sexuální obtěžování, znásilnění, sexuální násilí ve válečných konfliktech a sexuální vykořisťování. O jiných typech sexuálního násilí jsem se jen zmínila, protože přesahují tématický rámec mé práce. Stejně jako v předešlé kapitole jsem se věnovala oběti i agresorovi, z pohledu ženy a také muže. Představila jsem časté stereotypy, které jsem vyvrátila za pomoci odborné literatury. Podkapitolu o následcích jsem rozdělila podle genderu, protože sexuální násilí prožívá mužská oběť jiným způsobem, než oběť ženského pohlaví.

Věnovala jsem se formám sexuálního násilí při domácím násilím a také jsem uvedla pojmy a jejich krátké popisky. Uvedla jsem také mýty, agresora a oběť. Uvedla jsem tuzemské organizace, které se věnují osobám ohroženým domácím a sexuálním násilím.

V poslední kapitole jsem představila zákony České republiky o sexuálním a domácím násilí a věnovala se specifickému problému, kdy je pachatelem sexuálního násilí osoba blízká. Stručně jsem uvedla, jak probíhá vyšetřování u zmíněných druhů násilí. Mým cílem bylo představit též mezinárodní zákony, jak o domácím, tak o sexuálním násilí, což se povedlo, přestože tyto zákony byly představeny jen stručně.

Téma práce rozhodně nebylo vyčerpáno. A to z toho důvodu, že samotné téma sexuálního násilí při domácím násilí je velice široké, nebylo možné obsáhnout všechny druhy tohoto specifického druhu násilí. V úvodu jsem sdělila, že méně známým typům sexuálního násilí při domácím násilí se budu věnovat jen stručně.

Témata jako nucené potraty či vynucené sňatky by si rozhodně zasloužily obsáhlejší vypracování. Z kapacitních důvodů se těmto tématům větší pozornosti nedostalo. Vzhledem k tomu, že jsem se snažila popsat také problém sexuálního násilí obecně a ve vztahu k domácímuho násilí obecně, nebylo možné věnovat se dalším jevům. Další překážkou v popisu hlavního tématu byl nedostatek zdrojů. O znásilnění v partnerských vztazích je literatury ucházející množství, hlavně tedy v anglickém jazyce. České zdroje se tomuto tématu věnují minimálně, většinou se specializují na domácí násilí obecně, kde je sexuální násilí při domácím násilí jen zmíněno. Cizojazyčné zdroje ovšem velice málo mluví například o již zmíněných nucených potratech či vynucených sňatcích.

Seznam použité literatury a pramenů

Literatura:

- BADINTER, É. *Tudy cesta nevede: slabé ženy, nebezpeční muži a jiné omyly radikálního feminismu*. Praha: Karolinum, 2004, 145 s. ISBN 80-246-0885-5.
- BENEDICT, H. *To není vaše vina!: rádce pro ženy, muže, dospívající, jejich přátele a rodiny jak se vyrovnat se sexuálním napadením*. Praha: One women press, 2003, 373 s. ISBN 80-863-5617-5.
- BURIÁNEK, J. et al. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Praha: Triton, 2006, 108 s. ISBN 80-725-4914-6.
- BUSKOTTE, A. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press, 2008, 176 s. ISBN 978-80-251-1786-6.
- FISHEROVÁ, V. 1990. Working with battered women: A handbook for healthcare professionals. Dostupné na: <http://www.hotpeachpages.net/canada/air/medbook/medbook.pdf>
- GÖDTEL, R. *Sexualita a násilí*. Praha: Český spisovatel, 1994, 188 s. ISBN 80-202-0512-8.
- HOLTZWORTH – MUNROE, A., STUART G. *Typologies of male batterers: Three subtypes and the differences among them*. Psychological bulletin. 1994. Vol. 116. No. 3. 476-497
- KŘÍŽKOVÁ, A. et al. *Obtěžování žen a mužů a sexuální obtěžování v českém systému pracovních vztahů: Rozsah, formy, aktéři, řešení*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 2005. 86 s.
- MARREWA, A. *Nenechte si ubližovat*. Praha: Portál, 2002, 263 s. ISBN 80-717-8510-5.
- MATOUŠEK, O. et al. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005, 351 s. ISBN 80-736-7002-X.
- McKIBBIN, F., W., et al.: *Why do men rape? An evolutionary psychological perspective*. [online]. Dostupné z: <http://www.mta.ca/~ogould/FLIPS/Flips5McKibbin.pdf>
- SAUNDERS, D. *A typology of men who batter: Three types derived from cluster analysis*. American Journal of Orthopsychiatry. 1992. Vol. 62
- SHANNONOVÁ, J. B. *Domestic violence sourcebook*. Detroit, MI: Omnigraphics, 2009, 665 s. ISBN 07-808-1038-4.
- ŠEVČÍK, D., ŠPATENKOVÁ N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902.
- VODÁČKOVÁ, D. *Krizová intervence*. Praha: Portál, 2007, 543 s. ISBN 978-80-7367-342-0.
- WILLIAMSOVÁ, M., Linda., MAHONEYOVÁ, P.: *Sexual Assault in Marriage: Prevalence, Consequences and Treatment of Wife Rape*. [online]. Dostupné z: http://www.janedoe.org/site/assets/docs/Curriculum_SA_IP/Sexual_Assault_in_Marriage.pdf

Články a brožurky

- Muži jako oběti domácího násilí. Sborník z konference konané 9. 3. 2011 na Fakultě sociálních studií v rámci projektu Muži a domácí násilí*. [online]. Dostupné z: <http://www.nasilinamuzich.cz/wp-content/uploads/muzi.pdf>

Myths (False Beliefs) and Facts about Sexual Violence. [online]. Dostupné z:

<http://www.casac.org.au/site%20docs/Myths&Facts.pdf>

National Intimate Partner and Sexual Violence Survey: 2010 Summary Report. [online]. Dostupné z:

http://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/nisvs_executive_summary-a.pdf

No man has the right. [online]. Dostupné z:

http://www.crisisconnectioninc.org/domesticviolence/marital_rape_information.htm

Přehled počtu vykázaní policií ČR dle krajů v roce 2012. [online]. Dostupné z:

<http://www.domacinasili.cz/statistiky/>

Rape in Marriage. [online]. Dostupné z: <http://www.taasa.org/member/pdfs/rim-eng.pdf>

Sexual Violence and Armed Conflict: United Nations Response. Women2000. 1998. Dostupné z:

<http://www.un.org/womenwatch/daw/public/cover.htm>

U. S. History of Marital Rape. [online]. Dostupné na:

http://www.crisisconnectioninc.org/pdf/US_History_of_Marital_Rape.pdf

The Myths (False Beliefs) and Facts about Sexual Violence. [online]. Dostupné z:

<http://www.casac.org.au/site%20docs/Myths&Facts.pdf>

Týká se Vás znásilnění? [online]. Dostupné z: <http://persefona.cz/download/letakZnasilneni2012v2.pdf>

When a man is raped. [online]. Dostupné z:

http://www.ecav.health.nsw.gov.au/ecav/pdf/when_a_man_is_rape.pdf

World report on violence and health. Summary. [online]. Dostupné z:

http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/summary_en.pdf

Úmluvy a zákony

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Dostupné na:

<http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%20210%20Czech.pdf>

Všeobecná deklarace lidských práv. <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

Zákon č. 135/2006 Sb.

Webové stránky

<http://www.bandbacktogether.com/intimate-partner-rape-resources/>

<http://www.bkb.cz/aktuality/n144-zakon-na-ochranu-pred-domacim-nasilim/>

http://www.crisisconnectioninc.org/domesticviolence/marital_rape_information.htm

<http://www.helcom.cz/view.php?cislocclanku=2005040701>

http://www.hiddenhurt.co.uk/marital_rape.html

<http://www.mayoclinic.com/health/domestic-violence-against-men/MY00557>

<http://www.profem.cz/clanek.aspx?a=84>

<http://www.stopnasili.cz/zeny/co-je-domaci-nasili.html>

<http://zenskaprava.cz/nasili-na-zenach-ve-valecných-konfliktech>

<http://znasilneni.info/index.php?obsah=nasledky>